

Ayurvedasrama Series—11.

HINDU MEDICINE

AN ADDRESS

Delivered at the Hindu University Foundation
Ceremony at Benares.

BY

Mahamahopadhyaya Kaviraj Gananath Sen,

M. A., L. M. S.

with Telugu Translation

BY

Vaidyaratna Pandit D. Gopalacharlu,

A. V. S., A. M. B.

*Principal, Madras Ayurvedic College and Senior Physician, Madras Ayurvedic
Free Dispensary, Madras. Ex-President Ayurvedic Congress, Malabar -
All India Ayurvedic Conference Bombay, President, All-India Board
of Ayurvedic Education, Allahabad, L. P. Examiner & Member,
Text Book Committee, Ayurvedic and Unani Tibi College, Delhi,
Examiner Mysore Govt Ayurvedic Vidvat Examinations
and, of D. A. V. College, Lahore.*

AYURVEDASRAMA, MADRAS.

1916.

Registered Copy: 5/11.

MADRAS :

PRINTED AT THE AYURVEDIC PRINTING WORKS,

55, Acharappan Street, George Town,

AND PUBLISHED FROM AYURVEDASRAMA, MADRAS.

హిందూ విశ్వవిద్యాలయము ఆయుర్వేద ప్రశస్తి.

ఇది

వాగ్దాసీ ప్రామున జరిగిన హిందూ విశ్వవిద్యాలయ

శంకుస్థాపన మహోత్సవ సమయమున

మహామహిమాపాధ్యాయ కవిరాజ్, గణనాథనేక,

ఎమ్. ఏ., ఎల్. ఎమ్. ఎస్. గారిచే

నాంగ్లభాషయందు విరచితము.

వైద్యులైన పండిత డి. గోపాలాచార్యులు,

ఏ. వి. యస్., ఏ. యమ్. డి., గారిచే

నాంధ్రీకృతము.

చెన్నపురి.

౧౯౧౬ సం॥

రిజిస్టరు - కాశీపైటు.

చెన్న పురి :

55, ఆచారప్పన్ వీధియందుగల

వైద్యరత్న, పండిత డి. గోపాలాచార్యులవారి
స్వకీయానురక్షేద ముద్రాయంత్రమున ముద్రింపబడి
ఆయుర్వేదాశ్రమమున బ్రకటింపబడియె.

ప్రీతి క.

సకలకలాకోవిదులకును, సమస్తవిద్యలకును ప్రధానవిద్యాపీఠముగు
 వారాణసీక్షేత్రమున 1916 ఫిబ్రవరి 4-న దినమున జరిగిన హిందూవిశ్వవిద్యా
 లయశంకుస్థాపన మహోత్సవము భారతదేశమందలి పండుగదినములలో నొక
 టియ్యియున్నది. అత్తరి ఆయాశాస్త్రములయందు పారీణతగాంచిన విద్యా
 విశాగదులచే ప్రాచ్యప్రతీద్యశాస్త్రముల యశాన్నత్యమును వానివిశాలతను
 వానిభేదములను విపులముగ దెలుపు మహోపన్యాసములు వెక్కు లుపన్య
 సింపబడెను. అందు ఆయుర్వేదమును, నానితత్వమును, అందలి విషయములను
 విశదపరచు అభిభాషణమును మహామహోపాధ్యాయ కవిరాజ గణనాథ సేక
 యమ్. ఎ. ఎల్. యమ్. అండ్. ఎస్. గారిచే నాంగ్లభాషయందు జడవ
 బడెను ఈయుపన్యాసము ప్రాచ్య ప్రతీద్య వైద్యవిద్యావైద్యుముఖో గూ
 డిన వైద్యపుంగవునిచే నతినిపుణముగను విమర్శనాయతముగను విరచితము. ఇట్టి
 విషయములు సామాన్యముగ నందరికిని దెలియుట యవసరమగుటచే మొదట
 నీ న్యాసమును ఆంగ్ల భాషయందే ముద్రించి ప్రచురించితిని. దీనింజదివి రుచి
 గనిన నోదగ దేశీయవైద్యులును ఇతరమిత్రులునునగు ననేకులు దేశభాషల ప్రచు
 రించిన దేశీయవైద్య సామాన్యలకును ఇతరులకును నుపయోగమగునని కోరి
 యుండిరి. వారికోర్కె ననుసరించి యీ పోత్తమును నామాతృభాషయగు
 నాంధ్రభాషయందు మున్ముందు పరివర్తనమొనరించి యాయుర్వేదాశ్రమ
 గ్రంథమాలయందలి ౧౧ గుచ్ఛముగ ముద్రించితిని. పాశ్చాత్యవైద్యసాంకే
 కములగు ననేకపదములను పరివర్తన మొనర్చునపుడు వానికి దగు పదము
 దేశభాషల దొంకమిచే నా యాంగ్ల పదములను అభాషయందే చూపుచు వాని
 యభిప్రాయము నాంధ్రభాషలో జూపినాడను.

ఆయుర్వేదమున నెద్దియో తెలియక పరిహాసము జేయువాగలకు ఈపాత్రము వారినందేహములను నిస్సంశయముగ దీర్చగలదని తలచెదను. ప్రాచ్యప్రతీచ్య వైద్యవిద్యా నిపుణులతోగూడిన యిట్టి యుభయజ్ఞాన మిశ్రములగు గ్రంథములు పెక్కులు వెడలి దురిభిమాన వైద్యుల యంధకారమును మహర్షుల జ్ఞానతేజోవిశేషముతోగూడిన యాయుర్వేదవిజ్ఞానము నిశ్చయముగ బోగొట్టగలదు.

ఇందు పరివర్తనము ముద్రణము మొదలగువానిచే పెక్కులోపము లుండవచ్చును. పాఠక మహాశయులు విమర్శించి తెలిపిన విధేయతతో నందు కొనుచున్నాడను. వానిని పునర్ముద్రణమున సవరించుచున్నాడను.

౧౨-౨౦-౧౬.
ఆయుర్వేదాశ్రమం. }

ఇట్లు,
పండిత డి. గోపాలాచార్యులు.

మహాత్మా జానకీపాత్యాయ కివిరాజ్, గణనాథి నేతా,
ఎమ్. ఏ., ఎల్. ఎమ్. ఎస్.

హిందూవిశ్వవిద్యాలయము

ఆయుర్వేదము.

మహామహాపాఠ్యాయ కవిరాజ్ గణనాథనే

ఎం. ఏ., ఎల్. ఎమ్. ఎస్., గారి

యభిభాషణము.

భో భో మహారాజా, నారీమణులారా, నరపుంగవులారా !

హిందూ విశ్వవిద్యాలయ భాస్కరోదయ సమయ విభ్రాజమాన దివ్యతేజః పుంజాన్మతఃబగు నిక్కాలంబున నేను మీయెదుట ఆయుర్వేదవైద్యమునుగూర్చి యుపన్యసింప గల భాగ్యమును బడసితిని. భారతీయుడనని యధార్థముగ చెప్పుకొను ప్రతిమానవుడును భారతదేశ కళ్యాణమును మనః పూర్వకముగ నభిలషించు ప్రతివ్యక్తియును గాఢతమమగు శ్రద్ధను బూనదగిన విషయములలో నిదియొక్కటి. ప్రాణసం రక్షణ దక్షమగు సీమహాన్నత ఆయుర్వేదవైద్య విద్యా శాఖను పునరుద్ధారణ మొనరించుటలో నిర్భీకముగ భిన్నము లగు బహువిషయములను గమనించవలసి యుండుటచే అపూర్వముగ నిట్టి మహత్సమయమున సర్వానలోకనములను సమ

గ్రముగ పరికించి విన్నవింపగల సామర్థ్యము నాకు లేదను
 సందియము నన్నధికముగ బాధించుచున్నది. అయినను నేను
 నేడు మానసీయులగు పండిత మదనమోహన మాలవ్యగారి
 తూర్యనినాదము నాలకించియు నేనుసన్నద్ధుడను కాకున్నచో
 ఏమహానీయులు దయామయులై నన్నింతకాలము నుండియు
 అఖిలభారతాయుర్వేద పరిషదమునకును ఆపరిషదమువలన
 నేర్పరుపబడిన అఖిలభారతాయుర్వేద పరీక్షకసంఘమునకును
 చేరిన బాధ్యతలతోగూడిన కార్యములందు నియోగించిరో
 వారు నన్ను కృతఘ్నుడగు సేవకునిగ భావించురని నేడు
 నుపన్యసించుట నావిధియని నిశ్చయించితిని. ప్రేమామయు
 డగు సర్వేశ్వరుడును దయాశీలురగు దొరతనమువారును
 మీపై నిడిన పునరుద్ధారణ మహాకార్య నిర్వహణమునందు
 మీరాయుర్వేద విషయమునగూడ యథాభాగముగ చూప
 దగిన శ్రద్ధను చూపెదరుగాక యని మీ న్యాయబుద్ధికి
 విన్నపించుకొనుచు నాలోపములను మన్నింప బ్రార్థించుచు
 న్నాను. ఇట్టి యవకాశమును మీరు నాకొసంగినందులకు
 మనఃపూర్వకమగు నందనసహస్రము లాచరించుచున్నాను.

—(దృష్టిపథమునందున్న యవధి.)—

భారతీయులమగు మనకు ప్రాచీన భారతశబ్దము బహుళ
 నూచనాభరితముగ కనంబడును. ఆశబ్దము నాశ్రయించిన
 మధుకగానము ప్రాచీన కాలమం దుండియుండిన బహుళోత్తమ

విషయములకు మనమనోనేత్రములకు గోచరింప జేయుచుం
డును. అట్టివి కలవనుటకు సందియ మినుమంతయును లేదు.
నుహ తమముగు నా ప్రాచీనకాలమందలి స్థితిని అంతరింపక
నిలిచియున్న గ్రంథరాజములు మన కెరిగింపజాలినంతటి విజ్ఞాన
మునుబట్టి మనము విఠోకించినచో నయ్యవి నిర్మలముగ గాక
నాచ్ఛాదితములుగ మనకు గోచరమగుచున్నవి. కడలేనిశిథిల
ముల వరుసలును ప్రకాశమానములగు సత్యములును శిథిల
గర్భగతములగు సత్యములును ప్రాచీనకాలమునందు చక్ర
వాళమున మహాకోన్నతముగ దీప్తిమంతమై నిజప్రకాశమున
విశ్వమునంతయు మిరుమిట్లు గొలిపిన మహాసాధమునందలి
గృహాంతరిభాగము విచ్చిన్నముగాగ మిగిలిన స్తంభములును
మనకు గోచరమగుచున్నవి.

ఇట్టి గాఢమగు విశ్వాసమును బడసియే హిందూ విశ్వ
విద్యాలయమును నెలకొల్పిరని నేను విశ్వసించెదను. గతిం
చినదానికి చింతించుటకు మాత్రమేగాక అచటనున్న రత్న
ములగనులను ఇంగితజ్ఞులమై త్రవ్వుటకు మనము కంకణము
గట్టుకొంటిమిగాన నామహాశయము సాకారమగుట బహు
కాలము నాటి మాటగాదని మనమందరము నూహించి విశ్వ
సించుచున్నాము. ఆరత్నముల గనులిప్పుడుగూడ నిచట కలవు
గాని యవి శిథిలగర్భములనిమిడియున్నవి. గాన నాశిథిలముల
నన్వేషించుటకు మన మిప్పుడు మనకు పాశ్చాత్యవిద్యవలన

గలిగిన వైపుణ్యము నుపయోగింప దలంచితిమి. గాన నానితో పమును మనము కరగతి మొనరించుకొనువరకు మనము దీక్షనువదలువారముగాము. విరమించువారముగాము. ఆరత్న నిచయములను మరల సానబెట్టి సమృద్ధమొనరించి సర్వప్రపంచమునందలి భావిసంతతివారికిని మనము శాశ్వత నిధిసంగ దీక్షవహించితిమి.

—(ఆయుర్వేదవైద్యముయొక్క ఆశయములు, అర్హతలు.)—

భారతీయుల యదృష్టమున పారిభాషికమున నాయుర్వేదమనబడు నీహిందూవైద్యము శిధిలగర్భ గర్భితమయ్యును సజీవమై యుపయుక్తమును ప్రాణప్రధానమునగు సేవచేయుచున్నది. తన జన్మభూమియగు నీదేశమునం దయ్యది రోగపీడితులగు ప్రాణికోటికొరకు సానుకంపమై నేటికినిగూడ పోరు సలుపుచునేయున్నది. తక్కిన వివిధసాంప్రదాయకములగు వైద్యవిధానములన్నియు నేకమై రక్షించుప్రాణులకంటె నీవిధానము వేయిమడుంగు లధికమగు ప్రాణుల రక్షించుటయేగాక పెక్కుసారులు వైదేశిక వైద్యవిధానములు నిరుపయుక్తములైన పట్ల తాను ప్రాణరక్షకమై యీ యాయుర్వేదవిధాన మాత్మసత్తాకమును స్థిరపరచియుండెను. తక్కిన విధానము లన్నియును ఆయుర్వేద మహామాతకు విభక్తసంతానమేగాని అన్యముగాదు. ఆయుర్వేదము చిరకాలజీవితమై పూర్వకాలమున నాశన ప్రబలకారణములు కలిగినపట్లగూడ వానికి లొంగక నిలువ

గలిగి యుండెను. ప్రభుత్వమువారును ప్రజలునుగూడ నిట్టి మహిమాత్తమమగు నాయుర్వేదార్హతలను తెస్సగా గురితింప గలిగినచో శాంతైశ్వర్యముల కాకరమును సుప్రకాశితము నగు ప్రస్తుతకాలమునందు వెనుకటికన్న నత్యధికోపయుక్త మగు జీవన మీవిధానమునకు లభింపగలదు. ఇట్లుచెప్పుట అతిసాహసముతోగూడిన ప్రవచనము కాదని నేనునమ్మెదను.

“ప్రాణరక్షణ మొనరింపుము ” “ ఐహికలాభము నపేక్షింపక ప్రాణరక్షణ మొనరింపుము ” అనునదియే ఆయుర్వేదమునకు నిరంతరమును రక్షామంత్రముగనుండెను. “ నీలాభముకొరకుగాక - ఐహికమగు లాభమును నీవు పొందవలెననుకోరికతోగాక రోగపీడితులగు ప్రాణుల బాధానివారణైకోద్దేశముతోడనే నీవు నీరోగులకు చికిత్సజేసి తక్కినవారికన్న మిన్న వనిపించుకొనవలెను. రోగచికిత్సను వాణిజ్య పదార్థములవలె విక్రయించువారు కాంచనమును పరిత్యజించి లోప్తమును గ్రహించువారగుచున్నారు. ” అని మహానీయుడగు * చరకమహర్షి చరకసంహితయను తనగ్రంథము చికిత్సాస్థానము ౨ అధ్యాయమున విధించెను. ఇట్టి యుదార భావములు ప్రాయశముగ ఆయుర్వేదమునందు మాత్రమే కనం

* “ నాత్మార్థం నాపికామార్థ మథభూతదయాంప్రతి । వర్తతేయశ్చికిత్సాయాం ససర్వమతివర్తతే॥ ఋర్వతేయేతుశ్చత్యర్థం చికిత్సాపణ్యవిక్రయం । తేహిత్యాకాంచనంరాశిం పాంశురాశిముపాసతే॥ ”

బడునని తోచెడిని. ఇట్టి మహదాశయములు పఠనమాత్ర
 మనోహర ప్రయోజకములై గ్రంథముల నలంకరించిమాత్రమే
 యుండలేదు. ఈ విధానము ననుసరించి ప్రతిపట్టణమునందు
 గ్రామమునందు చికిత్సచేయు వైద్యులలో పెక్కండ్రు బీదలగు
 రోగుల కుచితముగ హితోపదేశము నొపధమునుగూడ నెసం
 గుటయేగాక కొందరికి పథ్యపానములకు కావలసిన పదా
 ర్థములకొరకు ధనసహాయముకూడ చేయుచున్నారు. ఇట్టి
 సద్భావ సంజనకమగు ప్రత్యక్షక్రియాకలాపము భరతఖండ
 మునందుమాత్రమే సర్వత్ర గోచరమగుచుండును. ఈదేశమున
 ప్రతి ఆయుర్వేదవైద్యుని గృహమును చిన్న ధర్మవైద్యశాల
 వలెనేయుండును. నవీనకాలమున ఆంగ్లవైద్యశాలలు చాల
 ప్రయోజనకరములుగ నుండుట సత్యమేయని నేనెప్పుకొనె
 దను. శస్త్రచికిత్సయందుగాక తక్కినచికిత్సలయందు ప్రజలకు
 పట్టణములందును గ్రామములందునుగూడ ఆయుర్వేదవైద్యులే
 స్వకీయవైద్యమున నుచితముగ చికిత్సచేయుటలో వైద్యశా
 లలుచేయు సేవకంటె నధికముగ సేవను ధార్మికముగ చేయు
 చున్నారని నేను చెప్ప సాహసించెదను. ఇట్టి సేవావ్రతులగు
 వీరలను వీరలపాలిటి మహామాతయగు నాయుర్వేదవిధాన
 మును ప్రజలును ప్రభుత్వమువారును ఆదరింపదగదా? ఇట్టి
 వారలు హిందూ పిశ్వవిద్యాలయమున నుచితశిక్షను బడ
 యుట కర్హులను విషయమును మీరుపేక్షింతురా. ?

— ఆయుర్వేదమనగ నేమి. —

ఆయుర్వేదమనగ ప్రాణశాస్త్రము. విశ్వవ్యాపియైన ట్టియు మానవులయొక్కయేగాక జంతువులయొక్కయు వృక్షములయొక్కయు ప్రాణములనుగూడ సంరక్షించుటయే ప్రధానోద్దేశముగగల మహాశాస్త్రమాయుర్వేదము. దీనియర్థమును వెల్లడించుటకు హిందువైద్యమనుపద మసమర్థము. ఆయుర్వేదమశాషధచికిత్సనుగురించి మాత్రమే తెలుపునదిగాదు. అవుషధచికిత్స, శస్త్రచికిత్స, ప్రసవచికిత్స, నేత్రచికిత్స, మనోరోగచికిత్స మున్నగు ననేకచికిత్సలను గూర్చిగూడ తెలుపునది. ఆయుర్వేదము విశేషముగ నభివృద్ధి నొంది యుండుటచే నీదేశమున నొకప్పు డీశాస్త్రమునందలి ౧౮ భాగములను ప్రత్యేకముగ నేర్పుటకు ఆయాభాగములయందు ప్రత్యేకపాండిత్యమును అనుభవమునుబడసినవారు ప్రతిభాగమునకును ప్రత్యేకపాఠశాలలను ప్రత్యేకగ్రంథ భాండాగారములనుగూడ నేర్పరుచునంతటి మహాన్నతస్థితి ఏర్పడినది. నేనిచట వివరములను తెలుపగోరనుగాని పాశ్చాత్యశస్త్రచికిత్సా శాస్త్రమునందుపయుక్తములగు శస్త్రసాధనములన్నియును మరి పెక్కు శస్త్రచికిత్సా విధానములునుగూడ ఆయుర్వేదీయ శస్త్రచికిత్సకులచేతనే కనుగొనబడినవి.

పశుచికిత్సలోని వివిధభాగములుగూడ ఆయుర్వేదోపశాఖగనే యభివృద్ధి నొందినవి. అశ్వరక్షణ చికిత్సలనుగూర్చి

శాలిహోత్ర సంహితయందును, పశుచికిత్సలనుగూర్చి గౌతమ సంహితయందును గజచికిత్సలనుగూర్చి పాలకాప్యసంహితయను మహద్గ్రంథమునందును వివరింపబడెను. ఈగ్రంథము లిప్పుడు గూడగలవు. పూనానగరమున ప్రకటింపబడినవి. వృక్షచికిత్స గూడ నామహర్షుల దృష్టిపథమున బడకపోలేదు. వృక్షాయుర్వేదమును పేర కొన్నిగ్రంథము లిప్పటికినిగలవు. ఆయుర్వేద ప్రచార మిట్లుండెను. ఇట్టి ప్రాణరక్షణమే దానిసంకల్పము. మన ప్రతీకక్షులునుడివినట్టిది విచ్చివైద్యమనిపించుకొనదగునా?

—(సంఘచితచారిత్రక వివరణము.)—

“ప్రత్యక్షశారీర ” మను పేరట సంస్కృతభాషలో నేను వ్రాసిన గ్రంథమునందు వివరింపబడినరీతిని ప్రాచీనభారత సత్యచరిత్రమెపుడు ముగిసినదో అప్పటినుండియే నవీనభారత చరిత్రలన్నియు ప్రారంభింపబడినవి. బుద్ధునియుత్పత్తియు మహి తాత్ముడగు నశోకుని పరిపాలనమును భారతదేశప్రాచీనప్రకాశమునకు తుదయగునుగాని ప్రారంభముగాదు. అంతకుపూర్వము భారతపుత్రు లొనరించిన మహత్తమ కార్యములను తెలుపు యథార్థమగు చరిత్ర మింకను వ్రాయబడవలసియున్నది. ఆకాలముసందే వైద్యశాస్త్రముమున్నగు సనేకశాస్త్రములును వాఙ్మయమును పెక్కువందల వత్సరముల పర్యంతమును చాల నభివృద్ధి నొంది ఈజప్తు, గ్రీసు, రోము, అరేబియా, మున్నగు దూరదేశములకుగూడ తనదీప్తిని ప్రసరింపచేసినవి.

అభినవచరిత్రకు పూర్వకాలమునందే భారతీయులు ఈజిప్టు దేశమునకు వలసబోవుట జరిగియుండెనని ప్రాచీనకాలమునందలి చరిత్రకారులు ప్రబలనిదర్శన పూర్వకముగ చూపియున్నారు. మిశ్రదేశము (సమ్మిళితము)ను పదమును వారు వాడియుండుట నది ఈజిప్టుకు చెందుచున్నది. మరియు ప్రాచీనకాలమునందలి ఈజిప్టుదేశీయుల వేషభాషలు నాచారములుచు గూడ నందులకు నిదర్శనముగ నే యున్నవి. “గ్రీసుదేశమునందలి హిందూదేశము” అను శీర్షికక్రింద పాకకు గారు వ్రాసిన ఆశురాల్యగ్రంథమున గ్రీసుదేశమునందలి ప్రారంభ నాగరికత హిందూదేశము వలననే కలిగినదని సందేహింప వీలులేని దేశీయ దృష్టాంతములవలన స్పష్టపరచియున్నారు. ఆదేశమునందలి నామములును పౌరాణిక (Mythology.) సంస్కృత వాఙ్మయము నుండియే కలిగినవి. రోము నాగరికత ఇటీవల వెలసినది. అశోకుడు మున్నగు బౌద్ధరాజులు విదేశములకు పంపిన బౌద్ధమత ప్రచారకులవలననే రోము గ్రీసు దేశములవారు చాలవరకు విజ్ఞానమును బడసిరి. ప్రాచీనరోముకుల వేషభాషలును ఆచారములును ప్రాచీన భారతీయుల వేషభాషలనే చాలవరకు పోలియుండెను. అరేబియాదేశపు నాగరికత దీనికీవల కలిగినది. ఆల్బరూనీ మున్నగు చరిత్రకారులు విజ్ఞానమును భారతీయులవలననే బడసితిమని స్పష్టముగ వివరించియున్నారు. అట్టి ప్రాచీననాగరికతా నిదర్శనములుగ

ఈజిప్టుదేశమునం దిప్పుడు మమ్మి, పిరమిదు మున్నగు శిల్పవిశే-
 షములుమాత్రమే నిలచియున్నవి రోము గ్రీసుదేశములలో
 నంతఃకహములవలనను కిరాతకుల (Barbarian) దండయాత్ర
 లవలనను తొల్లింటినాగరకత పూర్తిగ తుడిచిపెట్టుకొనిపోయి-
 నది. ఇప్పుడు ప్రపంచమునం దంతటను జాతీయతా స్థాపకులును
 విద్యాప్రదాతలునుగా పనిచేయుచున్నట్టియు యూరోపుఖండ
 మునందు ద్వితీయార్థభాగమున నివసించుచున్నట్టియు జాతుల
 వారు చేయుతయొసంగి యుండకున్నచో ప్రాచీనములగు
 గ్రీసు రోము దేశము లిప్పటికి విస్మరింపబడియుండును. ఇట్లు
 ప్రాచీనకాలమందు సర్వనాశన సమర్థములగు మార్పులు తల-
 స్థించిననుగూడ ప్రాచీన భారత తేజమున చాలభాగ మిప్పటికిని
 సౌమ్యవర్తనులగు పండితుల చిన్నకుటీరములయందు సజీవమై-
 యున్నది. విదేశములనుండి స్పృహార్థమైవచ్చిన పరకీయవిధాన-
 ముల కెందును తీసిపోనిస్థితిలో నాయుర్వేద మిప్పటికిని తల-
 యెత్తగలిగియున్నది. ప్రాచీనప్రతిభ నిల్లుకెల్లడిపరుచు నీమహా-
 ద్విధానమునందు నెడేవైన కొన్నిలోయి పాటలు కనబడినను
 ధృఢతమములగు ప్రాత్యక్షికకర్మపథానుబంధమగు (Clinical
 పునాదులపై నేర్పడిన ఈ విధానముయొక్క అద్భుతప్రాశ-
 స్త్యమును వివేచకులు కాదనజాలరు.

గ్రీకులు హిందూదేశముపై దాడివెడలినది (327-బి
 సి.) మొదలు నీదేశభాగ్య మనేకవిధములగు మార్పులకులొ-

నైనది గాన చారిత్రకవిషయములను గుదిగుచ్చి మనోనేత్రము నెదుటనిలపి తిలకించినచో ప్రాచీనప్రకాశ మింతమలినమందుట కించుకయు నచ్చెరువునొందము. ఇంత మార్పుగలిగినను ఇంత హెచ్చుగ విజ్ఞానమెటుల నిలువగలిగెననియే నిశ్చయముగ నివ్వె రజెందుము. అలెగ్జాండరు దండయాత్రజరిగినపిమ్మట దేశనాశక ములగు సిథియనుల (Scythians) గుంపులును వారివెనుక నుసి స్తపుట్టలవలె హూణసేనలు (Hunas) నుగూడ నెకటివెంట నెకటిగ నీదేశమునకువచ్చి ఘోరసంగరము లొనరించి రక్షప్ర వాహములబరపి పెక్కువందల వత్సరములవరకును దేశమును కొల్లగొట్టెను ఈ కిరాతులొనరించిన ఘోరకృత్యములు చరిత్ర యందు హృదయప్రకంపనముగ వర్ణింపబడినవి. దోచుకొనుట యును తగులబెట్టుటయును మితిమీరియుండిన తమః ప్రపూర్ణ మగు నక్కాలంబుననే భారతీయ వాఙ్మయమునం దమూల్య భాగములనేకములు నశించినవనుటకు సందియము లేదు. (ప్ర. డి. 5-వ శతాబ్దమున) సిథియనులను హూణులను నాశనము చేసి ప్రభుత్వమొనరించిన మహాప్రతాపశాలియగు శాకరియను నామాంతరముగల యశోధర్మ దేవవిక్రమాదిత్యుని పరిపాలనమునందైన నప్పటి విజ్ఞానధనులు నష్టమైనదానిని కొంతవరకుమాత్రమే మరల పూరింపగలిగియుందురు. గాని (ప్ర. డి. 11-వ శతాబ్దమున) సొందూదేశమునకు ఘోరశాత్రవుడగు గజనీమహమ్మదు సేనాధిపత్యమున కిరాతులగు సారసనులు పెక్కుసా

రులు హిందూ దేశముపై చాడివెడలి ఉత్తర హిందూస్థానము నంతను కఠినముగ ధ్వంసముచేయుటతో నుష్ఫలితముపూర్తిగ ప్రాపించినది. వారు పట్టణములను గ్రామములను దోచుకొని కాల్చివేసిరి. రాజ్యములను చీల్చివేసిరి. చివరకు వంగ దక్షిణ దేశములుగూడ కొంతవరకు వారిబారి కగ్గముకాకపోలేదు. అముద్రితములగు వ్రాతప్రతులలో వీరి దండయాత్రకుపూర్వమే పెక్కులు నాశనముచేయబడి యుండుటచే వీరి దండయాత్రతో తక్కినవానిలో చాలభాగము నాశనమై బహు కొద్దిగ మిగిలియుండుననుటకు సందియములేదు. అటుపిమ్మట పరిపాలించినవారిలో అస్పిరు, జహంగీరు, షాజహాను చక్రవర్తులు మువ్వరును వాఙ్మయాభివృద్ధినికోరి వెనుకటివారికంటె శాంతముగ పరిపాలించిన వారగుటచే నక్కాలమున మరల వ్యల్పముగ శాస్త్రములు కోలుకొనియుండును గాని హిందూ సతమనిన బద్ధద్వేషముగలిగిన ఔరంగజేబు పరిపాలనము దారుణకృత్యభరితమై సంప్రాప్తమైనది తదనంతరము దేశమం నరాజకము ప్రబలినది. గాన నట్టిస్థితిలో శాస్త్రములు కళలు యన్నగువాని సభివృద్ధి నొందించుట కవకాశమేలేకపోయినది. ఈ యిరువదియవ శతాబ్దమునందు సైతము బెల్జియముదేశము నందలి మహాత్కృష్ట గ్రంథభాండాగారములును విశ్వవిద్యాలయములును అభినవహూణుల (జర్మనుల) దోపిడులకును ప్రజ్వలనములకును ఆహుతికాకుండ రక్షింపబడజాలనపుడు

కరచీపికలతోడను ఖడ్గములతోడను గ్రామములపైబడి తఱు
నరుకుచు దహనజ్వాలల నెగయించుచు సిధియనులును హూణు
లును, మహమ్మదు, ఘోరీ, చెంగిజుఖాను, నాదర్వా, మున్న
గువారును గవసినపుడు సాధువులు నరక్షితులగు పండితుల
కుటీరములలోని వ్రాతగ్రంథములెట్లు నసింపకుండనుండగలవు?
హిందూదేశ విధ్వంసకు లిట్లు సమీపమునుండి వచ్చియుండగ
హిందూదేశోద్ధారకులు దూరదేశములనుండివచ్చిరి. చివరకు
మహాత్కృష్ణమగు పరిశోధనావసరము వచ్చినది. ప్రపంచ
మందలి దొరతనములలో నత్యధిక ప్రేమార్ద్రహృదయులును
విజ్ఞానధనులునగు ఆంగ్లదొరతనమువారి శాంతపరిపాలనము
నందు వారి దయాపూర్వకమగు ప్రోత్సాహమున కళలును
శాస్త్రములు నభివృద్ధి నొందుట కనువుఘటిల్లినది. నేడు భార
తీయవాఙ్మయమునందు జరుపబడుచున్న మహాన్నత పరి
శోధనములవలన దీర్ఘనిద్రనుండి హిందూదేశము మరల జాగ్ర
దవస్తకువచ్చుట స్పష్టమైనది.

ప్రసస్తి వాఙ్మయము.

భరతఖండమునకు ప్రాప్తించిన కష్టదశయందు తక్కిన
శాస్త్రములన్నిటికివలెనే వైద్యశాస్త్రమునకు గూడ చాలన
స్థము సమకూడినది. ధీమంతులచే విరిచితములైనట్టియు ప్రస్తుత
మున్న గ్రంథములలోను భాష్యములలోను పేర్కొనబడినట్టియు
ఉద్గ్రంథములన్నియో కనంబడుటలేదు. ఆత్రేయాది వైద్యుల

విధానములో నాత్రేయ శిష్యులగు అగ్ని వేశ, భేడ, జాతూకర్ణ, పరాశర, హారీత, యౌరపాణులను వారాధ్యులు రచించిన సంహితలును, విశ్వామిత్రసంహిత, ఖరీ నాదసంహిత, కపిలతంత్ర, గౌతమతంత్రములుమున్నగు నుత్తమగ్రంథములును నసించినట్లే కనబడుచున్నది వీనిలో అగ్ని వేశ సంహితమాత్రము ముమ్మారు సంస్కరింపబడి పునర్నిఖతమై నామమాత్రముగ గోచరిత మగుచున్నది ఇదియే సుప్రసిద్ధమగు చరకసంహిత నాబరుగుచున్నది హారీతసంహిత, భేడసంహితయనునామములతో నొక కృత్రిమ గ్రంథము శిథిలముగ తంజావూరుసంస్థానగ్రంథ భాండాగారము ననున్నది సమస్తవిద్యల కునికిపట్టని విఖ్యాతమగు వారణాశిపురంబున నే ఆయుర్వేదవిశ్వవిద్యాలయమును నెలకొల్పిన రాజగురువగు ధన్వంతరియను శ్రేష్ఠుడగు శస్త్రచికిత్సకు జేర్పరచిన విధానమున నతని శిష్యులగు సుశ్రుత, పౌష్కలావత. గోపుర రక్షిత, భోజ, భాలుకి, కిరవీర్య, వైతరుణులువ్రాసిన మహాగ్రంథములన్నియు నామానశేషములై నవి. లభ్యమగుచున్న ప్రాచీన భాష్యములందుమాత్ర మాగ్రంథనామములు గోచరించుచున్నవి. వృద్ధసుశ్రుతమనబడు నాశ్రేష్ఠగ్రంథమునకు లఘుప్రతిగ నిపుడు సుశ్రుతసంహితయను గ్రంథముమాత్రమున్నది. దీనియందు విషయములు సంగ్రహముగనున్నవి. దీనిని సంస్కరించి మరల పరిష్కరించియున్నారు. ఇయ్యది గ్రంథవిచ్ఛేదన కథాకథన సాధనమైయున్నది. ఈగ్రంథమును సంస్కరించి

పరిష్కరించిన గ్రంథకర్త నేత్ర, కర్ణ, నాసికా, కంఠ, వ్యాధుల చికిత్సలను విదేహమును వేరొకగ్రంథమునుండి దీనియందుచేర్చి యున్నాడు. ఆవిషయములనుగూర్చి వ్రాయబడిన ఈగ్రంథమును, నిమి, కంకాయన, గార్గ్య, గాలన, చక్షుష్య, సాత్యకి, శౌనక, కరాళ, కృష్ణాత్రేయ ప్రభృతులువ్రాసిన గ్రంథములును ఉదహరిత మాత్రములుగనే గలవుగాని సాకారములుగ లేవు. శిశుచికిత్సాగ్రంథములలో, జీవక, పర్వతక, హిరణ్యాక్షాదులు వ్రాసిన గ్రంథము లింకను కనుగొనబడలేదు. అగదతంత్రము (విష-చికిత్స Toxicology)లో కాశ్యప, అలంబాయన, ఉషానన, సనక, లాత్యాయనాదులు వ్రాసినగ్రంథములలో మొదటిదగు కాశ్యపసంహిత మాత్రము తంజావూరుసంస్థాన భాండాగారమున అసంపూర్తిగనున్నదని బొంబాయివాస్తవ్యులును సుప్రసిద్ధపండితులగు యాదవజీ త్రికమజీగారు నుడివిరి. ఆయుర్వేద శాఖలలో ముఖ్యములగు రసాయన వాజీకరణ ప్రకరణములయందు పతంజలి, వ్యార్హి, వసిష్ఠ, మాండవ్య, నాగార్జునుల వ్రాసిన యుత్తమ గ్రంథముల నామములుదాహరితములుగాన శాసనస్థములుగను మాత్రమే కనబడుచున్నవి. గాని ఈగ్రంథములును ఇట్టి యితరగ్రంథములునుగూడ వేయిసంవత్సరముల క్రితము వ్యాప్తముగనుండినట్లు స్పష్టముగనిదర్శనములతో కనుపరుపవచ్చును. నేనువ్రాసిన “ప్రత్యక్ష శారీర”మును సంస్కృత గ్రంథపీఠికయందు వివరములువ్రాసియున్నాను. పౌద్ఘమతక్షయ

మును ఆయుర్వేదవాఙ్మయక్షయము నేక కాలమున నేజరిగినవని చెప్పదగును నలంద, తక్షశిలా విశ్వవిద్యాలయములయందు హేతుశాస్త్రములు (తర్క-ము) చికిత్సాశాస్త్రము (వైద్యము) నను రెండువాఙ్మయభాగములు ముఖ్యముగ బోధింపబడుచుండినట్లు బౌద్ధచరిత్రలుస్పష్టముగ తెలుపుచున్నవి. బౌద్ధమతమునకు భూతదయయే ప్రధాననియమమగుటచే బింబిసార అశోకాది బౌద్ధరాజులపరిపాలనమున మానవులకును జంతువులకును గూడనుచితముగ వైద్యసహాయ మొసరించుట కనేకవైద్యశాల లేర్పరుపబడినవి. బింబిసారునిఆస్థానమున జీవకుడను సుప్రసిద్ధ వైద్యుడుండినట్లు మనము వినచున్నాము కుమారభాచ్యుడు లేక కుమారభృత్యుడు (Accouchea) అని ఆతడుపిలువబడుచుండెను ఆతను ఆతని గురువుగు ఆత్రేయభిక్షుడును మహాసేయుడగు బుద్ధదేవునకు నాతనిశిష్యులకును వైద్యసేవచేసిరని తెలియుచున్నది. బౌద్ధసామంతులలో శ్రేష్ఠుడగు నాగార్జునుడే "సన్ధితమున్న సుశ్రుతసంహితను పరిష్కరించెనని చాలమంది శ్వసింపుచుచున్నారు. చరక సుశ్రుతులకు పిమ్మట నాఝో సమానమగు కీర్తినిబడసిన వాగ్భటుడుగూడ బౌద్ధుడే. ఇతడు సింధుదేశమునందు (ఏ డి. 5, 6 శతాబ్దములలో) నుండియుండును. సుప్రసిద్ధములగు రసతంత్రములను (వైద్యరసాయన శాస్త్రములు) వ్రాసినవారిలో చాలమంది బౌద్ధయుగమునందే వర్ధిల్లినట్లు కనబడుచున్నది.

కాని మనకాలమునందు నేనునుడివిన ఈ ప్రబలిమంది
 పేరులలోను చాలభాగము ప్రజలకేకాక సుప్రసిద్ధాయుర్వేద
 వైద్యులకుగూడ క్రొత్తగానే వినంబడుట నిశ్చయము. ఉత్త
 మోత్తములగు మనపూర్వుల వంశీకుల మనిపించుకొనుట కర్హు
 లమగు మనము ఈమహోన్నత గ్రంథముల జాడదీయుటకు
 బాధ్యులముకామా? అది మనవిధికాదా? హిందూదేశ ప్రా
 చీనవైద్యము (Medicine of Ancient India) అను గ్రంథ
 మును విమర్శనాపురస్సరముగ చాలకష్టపడి రచించి మహోప
 కార మొనరించిన డాక్టరు హార్నలు అను ఆక్సుఫర్డుపండితుని
 వలెను 'బొవర' ను సుప్రసిద్ధమగు ఆయుర్వేదగ్రంథము వ్రాత
 ప్రతిని చీనా తురుష్క స్థానమున కనుగొనిన కీర్తిధన్యుడగు
 లెప్టనెంటు బవరుగారివలెను మనమందులకు గడంగవలదా?
 ఇండియా దొరతనమువారి యాజమాన్యమున ప్రాచీనగ్రంథ
 సముపార్జనమునకు పనిచేయుచున్న సర్ ఆరియలు స్టైమును
 గారుగూడ మధ్యఆసియాలో వ్రాతప్రతుల నన్వేషించి ఇటీ
 వలనే హిందూదేశమునకు వచ్చిరి గాన నిదివరకు నామమా
 త్రముగ మనకు గోచరమగుచున్నట్టియు ఆయుర్వేదాది వివిధ
 శాస్త్రములకు సంబంధించినట్టియు నూతనగ్రంథములను మరల
 సీతడా గ్రంథసంచయమునకు చేర్చునని నేను సంతసించు
 చున్నాను.

—(ప్రాచీన సాఫల్యము.)—

(Anatomy and Physiology - శారీరకభాగములు.)

ఆయుర్వేద ప్రాచీన ప్రభావమును మీలో చాలమంది వినియుందురని నేను తలంచెదను. ప్రపంచమునందు చాలభాగ మజ్ఞానావృతముగ నుండినకాలమున శస్త్ర శారీరక చికిత్సల నొనరించువారికి వైద్యవిధానమును బోధించుటకు మానవ శరీరమును విభజించవలసిన యావశ్యకత కలదని మొదట గ్రహించినవారు భారతీయులగు మహర్షులే. “ శస్త్రచికిత్సను చేయగోరువారు శవమునుచితరీతిని సిద్ధపరచి నిర్ధారణమును నిస్సందియమునగు జ్ఞానమును బడయుటకు నాశవమును జాగ్రత్తగ ఛేదించి ప్రత్యంగమును పరీక్షింపవలెనని ” ౨ వేల సంవత్సరముల క్రితము * సుశ్రుతుడు సంశయాస్పదముగాని ధోరణిని వివరించియుండెను. డాక్టరు పుశ్పమానుగారువ్రాసిన “ వైద్యవిద్యాచరిత్ర ” (History of Medical Education) మను గ్రంథమున వినదింపబడినదానిని సుశ్రుతుడు వ్రాసినదానితో పోల్చిచూడుడు. “ యూరోపుదేశమునందు మధ్యయు గమున మొదటిశతాబ్దములలో శవములనుకొని పరీక్షించుటకు మతరాజకీయ నిబంధనలు ప్రతికూలములుగానుండెను. మూఢ

* తస్మాన్నిసంశయంజ్ఞానం హత్రాశల్యస్సవాంఛతా । శోధయత్వా మృతంసమ్యక్ ద్రష్టవ్యోజ్ఞవినిశ్చయః । శరీరేచైవశస్త్రేచ దృష్టాధాన్యా ద్విశారదః । దృష్టశ్చతాభ్యాంసందేహ మవాపోహ్యచరత్క్రియాః॥ (సుశ్రుత సూత్రం॥ ఆ-౨.)

విశ్వాసములచే సంఘముగూడ నంగీకరింపకుండెను. ” అని డాక్టరు పుశ్పమానుగారు వ్రాసిరి. “హిందూదేశమందలి ప్రాచీనవైద్య గ్రంథకర్తలు వ్రాసినగ్రంథములలో గోచరించుచున్న యత్యధిక ప్రత్యక్షశారీర (Anatomical) శాస్త్రజ్ఞానమును చూచుటవలన నావలెనే చాలమంది అచ్చెరువొందవచ్చును. అట్టి ప్రారంభదశను బట్టిచూచిన డానివ్యాప్తియును యాధార్థ్యమును వింతగోల్పదగియున్నవని “ప్రాచీన భారతీయ వైద్యశాస్త్రపఠన” మను గ్రంథమున డాక్టరు హార్నలుగారు వ్రాసిరి. అనాటమినిగూర్చి నేను వ్రాసిన “ప్రత్యక్షశారీరము” అను మూలగ్రంథమున దీనినిగూర్చి పూర్తిగా వివరించియుండుటచే నిచట విస్తరింపగోరను.

—రక్తసంచలనము.—

(Circulation of blood.)

రక్తసంచలనమును 17-వ శతాబ్దమున సర్ విలియము హార్వేగారు కనుగొనిరని గొప్పగ చెప్పుకొనుచుందురుగాని భారతీయులు దీనిరహస్యమునంతయును చాలస్పష్టముగ నంతకు బహుప్రాచీనకాలముననందే గ్రహించిరి. దీనికి నిదర్శనముగ నొకవచనము నుదహరించెదను (*చరికసూత్రము. 30-వ అధ్యాయము)

* తేసమూలేనమహతా మహామూలామతాదశ । ఓజోవహఃశరీరస్థి౯ విధమ్యంతేసమస్తతః । యెనౌజసావత౯ యత్ప్రీణితౌసర్వజస్తవః । యదృతేసర్వభూతానాం జీవితం నావతిష్టతె । యత్సారమాదౌగభ౯స్య యోసౌ గభ౯రసాద్రసః । సంవర్ధకమానంహృదయం సమావిశతియత్పునః॥ ఇత్యాది.

యము) ఎంతచిత్రమో గద 2000 సంవత్సరములకుపూర్వము ప్రాచీనమహర్షులచే కనుగొనబడిన యంశము యూరోపుదేశమునందు హార్వేగాదికాలము నాటివైద్యులకు విపరీతముగ కనబడినది. దీనిని కనుంగొనిన హార్వేగాని 40 వత్సరములు దాటిన వయసుగల వైద్యులందరు నిరసించి పరిహసించిరి. అతడు కనుంగొనిన విషయమును వాటిలో నావయినుదాటిన వారెవరును విశ్వసించలేదు. (హ్యూమనుగారి ఆంగ్ల దేశచరిత్రను చూడు History of England).

—(త్రిదోషతత్వము.)—

వాత, పిత్త, కఫముల తత్వముగూడ మహత్తమమగు నవలోకితము గాని అపదములకు సరియైనయర్థము తెలియక గాలి పసరు శ్లేష్మముననిధనాశాపరులు భాషాంతరీకరించుటచే పాశ్చాత్యవిద్వాంసు లపార్థమును చేసుకొనిరి. దీనిని సాకల్యముగ వినరింపవలెననిన ప్రత్యేకగ్రంథ మొండు వ్రాయవలసి యుండును గాన నిచట సంగ్రహముగ వినరించెదను. వాతమనగ నాయుర్వేద వాఙ్మయమునందు గాలియని యర్థముగాదు. మాధ్యమిక సానుక్రోశక నరసముదా యాచరిత కార్యజాలము నందిముడు ('Vayu' does not imply wind in Ayurvedic literature but comprehends all the phenomena which came under the functions of the Central and Sympathetic Nervous Systems.) (మార్పుల) కంతకుగూడ నీవాయుశబ్దము వర్తించుచున్నది. (That the word 'Pittah' does not essentially mean bile but signi-

fies the function of the thermogenesis of heat-production, and Metabolism,—comprehending in its scope the process of digestion, coloration of blood and formation of the various secretions and excretions which are either the means or the ends of tissue combustion) పిత్తమనగ కేవలము పసరుమాత్రమేగాదు. జీర్ణ శక్తి, రుధిరవర్ణ కారకము, (Tissue) (కణసంహతి) సంఘర్షణ సాధనములుగాని ఫలితములుగానియగు వివిధత్యజనీయగోపనీయ పదార్థనిర్మాణముమున్నగు విధానముల (Metabolism) వృద్ధిహాసముల యొక్కయు ఉష్ణోత్పన్నము సమశీతోష్ణత (Thermogenesis) యొక్కయు విధానముల కీపదము వర్తించుచున్నది. అటులే కఫమనగ (and that the word 'Kapha' does not mean phlegm but is used primarily to imply the function of Thermo taxis or heat-regulation and secondarily the formation of the various preservative fluids e. g. Mucus, Synovia, etc.) శ్లేష్మమేగాదు ప్రధానముగ (Thermo taxis) లేక ఉష్ణనియమనమునకును అనుసరణముగ సంధిస్థానములయందలి కఫము ఇతరస్థలములయందలి కఫము (Mucus, Synovia) మున్నగు వివిధసంరక్షిత ద్రవనిర్మాణముమున్నగు కార్యములకే కఫమనిపేరు. పిత్తకఫ సంజనితములకుగూడ రూఢిగగాని సూచనార్థముగ నీపదములనే వాడుటకలదు కాఁగాతీక్రమ భయంబున నీవిషయము నిచట సాకల్యముగ వివరింపజాలమికి చింత గలుగుచున్నదిగాని పరిశోధనాతత్పరుడగు విద్యార్థికి దే వివరణము కీలకము కాగలదు. ప్రాచీనులగు గ్రీకు రోమక దే

వైద్యులుగూడ నీపదములను ఆయుర్వేదమునుండియే తీసుకొనిరిగాని వారు వాని భావమును సరిగ్ గ్రహింపజాలరైరి గాన వారేర్పరచిన (Exploded Humoral theory) (త్యక్తమైన పితృదిరసదోషవాదము) దానికిని వాతపిత్త కఫ సిద్ధాంతమునకును ఏకత్వమేమియులేదని ఎల్లరును గ్రహింపదగును. ఆయుర్వేద సిద్ధాంతమునందలి సత్యమును మూల్యమును దృష్టాంతీకరించుట కనకాశము కలిగినదని నేను నిశ్చితమనస్కుడనైతిని. వ్యాధుల యుత్పత్తికిని వానిలక్షణములకును వ్యాధులనివారణమునకును సంబంధించిన దుగ్రాహ్యములగు కొన్ని విషయము లీసిద్ధాంతమువలన సులభగ్రాహ్యములగుచున్నవి. దీనివలన సయుక్తికమగు సమాధానము దొరుకుచున్నది. ఔషధము చేయు సామాన్యమైన పనులు (General therapeutics) విధులను గ్రహించినందువలన వైద్యులకందరికిని చాలప్రయోజనముకలదు. వానినిగ్రహించుట కీసిద్ధాంతము మార్గదర్శకమగుచున్నది ఈ విషయమును నిష్కాపట్యభావముతో ననగతము చేసుకొనిన దీనియందు విశ్వాసము సులభముగ కుదురునని నేను నిర్భయముగ నుడువగలను. అసంపూర్ణ ప్రజ్ఞులగు నాయుర్వేద వైద్యులు సైతము నిత్యకృత్యమునందు రోగ హేతువు ఔషధముచేయుపని పథ్యము మొదలగువాని (Aetiology & therapeutics & dietary) విధులను జ్ఞాపక ముంచుకొనినచో రోగిచెంతను చక్కగా మెలంగ సమర్థులగుదురు.

—(రసతంత్రము - చికిత్సాశాస్త్రము.)—

(Chemistry and Therapeutics.)

రసశాస్త్రమునందు ప్రాచీనమహర్షులు చూపిన యభి
వృద్ధినిగూర్చి సుప్రసిద్ధ విద్వాంసులగు కలకత్తా నివాసులు
డాక్టరు పి. సి. రాయ్ గా రిదివరకే వివరించియున్నారు. ఇట్టి
యభివృద్ధి బహుప్రాచీనకాలముననే చూపబడినదను విషయ
మును మనము స్మరించితిమేని మనప్రాచీనులుచేసిన కార్యము
లలో వారుచూపిన విజ్ఞతకును వారికిగల పరిశోధనాసక్తికిని
మనము వారికి వినములము కావలసియున్నది. వృక్షశాస్త్రము
నందుగూడ శాశ్వతమగు నభివృద్ధి చూపించబడినదిగాని తద్వి
షయికమున రాఘవభట్టు, సారంగధరుడు, మున్నగువారు
చేసినగ్రంథములలో నిపుడు మనదురదృష్టమున స్వల్పభాగము
మాత్రమే నిలచియున్నది. వృక్షములను వారు స్థావరజీవము
లనివాడిరి. స్థావరజీవములనగ చలనములేనట్టియు కష్టసుఖాను
భవజ్ఞానము కలిగినట్టియు ప్రాణులు.....ఈవిషయ
మునే కీర్తిధనులును కలకత్తానగర వాస్తవ్యులునగు జే. నీ
బోసుపండితులు సర్దియైన పరిశోధనలమూలమున దృష్టాంత
పరచియున్నారు. వృక్షాయుర్వేదమను వైద్యవిధానమున వృక్ష
ముల రోగలక్షణములును వానిచికిత్సలును సక్రమముగ వివ
రింపబడెనని నేనిదివరకే వివరించితిని. వానిలో నగ్నిపూర్ణసా
రంగధరులు వ్రాసినగ్రంథము లిప్పటికిని నిలచియున్నవి.

ఔషధ సముదాయములయు ఔషధయోగముల
 (Materia Medica and pharmacy) విషయమున ఓషధు
 లయు ఆహారపదార్థములయు గుణములను చక్క-గ పరిశోధించి
 ఒకపరిభాష (Terminology)గా వివరించియున్నారు. దాని
 యర్థమును సరిగ నవగతము చేసుకొనినచో చాలాసందర్భము
 లలో ఔషధముచేయుపని (Therapeutics) యందు సరియగు
 జ్ఞానము కలుగకపోదు గాని ఆ పరిభాష (Terminology) ను
 భాషాంతరీకరించినవా రర్థమును సరిగ గ్రహింపకపోవుటచే నా
 మూలగ్రంథ మింతవరకును సరియగు నుపయోగమునకు వచ్చి
 యుండనేలేదు. ఔషధయోగముల (Pharmacy) ఔషధుల
 గుణములను (ఆనవములు, అరిష్టములు) ద్రావకములలోను
 ఘృత, తైల, పానీయాదులలోను సేకరించుట సుప్రసిద్ధమే.
 రసలోహాదుల చికిత్సావిధానము ఔషధముచేయుపని (Thera-
 peutics) (రసలోహములనుండి మానవశరీరతత్వమునకు విగ
 టించని సున్నితౌషధము లిప్పటికిని చేయుటయును ప్రయో
 గించుటయునుగలదు) చాల నభివృద్ధిచొందినది. ఈయభివృద్ధి
 యిప్పటికిని ఆయుర్వేదౌషధ ప్రాశస్త్యమునకు హేతుకముగ
 నున్నది. రస గంధక సంయోజనమువలన గలిగినకజ్జలి (Black
 sulphide) లేక రససింధూరము (Red sulphide) లలో వలె
 పారదవికారములు (Mercurialism) ఎన్నడును ఏర్పడజాల
 దను విషయమును పాశ్చాత్యవైద్యు లిప్పటికిని యెరుగనేయె

రుంగరు. ఇయ్యది ఆయుర్వేద వైద్యులందరికిని ప్రాథమికశిక్ష
యందున తెలుపబడును. రసప్రకల్పితౌషధమగు మకరధ్వజ
మును సర్వ పార్శ్వలూకిసుగారు మున్నగు పాశ్చాత్యవైద్యులు
నిస్సంశయముగ నౌషధశక్తిని బాగుగ నెఱిగి యుపయోగిం
చుటను నేను చూచితిని. అట్టిచో వైద్యశాస్త్రమున ప్రవేశ
మిసుమంతయేనిలేని న్యోగీపండితునివంటి రసాయనశాస్త్రజ్ఞులు
మకరధ్వజమునందు యధార్థమగు మందులయందుగల వ్యాధిని
బోనణచుశక్తులు నౌషధశక్తిప్రాశస్త్యము (Therapeutic
merits) లేనేలేవని వ్రాయసాహించుట చాలశోచనీయము.
కృత్రిమసమ్మిశ్రత పదార్థముల (Synthetical Salicylates)
కన్న నైజోద్భవపదార్థములు (Natural Salicylates) ఏల
నధిక ఫలప్రదములుగనున్నవో ఔషధముచేయుపనిలో బీచ్
వుడ్డును కట్టనుండి (Beech wood) తీయబడిన క్రియసోలు
(Meosotr - ఒకతైలవిశేషము) కంటె తారు (Coal-tar)
నుండి గ్రహింపబడిన క్రియసోలు ఎందు కమూల్యముగను
న్నదో రసాయనశాస్త్రజ్ఞులనుకరణమునచేయు ఖనిజజలము
కంటె ప్రకృతి సంజనిత ఖనిజజలము లేల నధికగుణప్రదములుగ
నున్నవో రసాయనశాస్త్ర మింతవరక నిసుమంతయేని వివ
రింపగలిగియుండలేదు.

ఈసందర్భమున నేనెకటి చెప్పదగినదికలను. ఇటీవల
వ్రాయబడిన ఆయుర్వేద గ్రంథములలోగూడ గ్రంథకర్తలు

దేశీయ విదేశీయ భేదములను పాటింపక అమూల్యములగు ఔషధముచేయుపనుల పదార్థ (Therapeutics) గుణములు కలవిగా తోచిన విదేశీయములగు నోషధులుగూడ వాడవచ్చుననివ్రాసిరి. కేవలచిన్ని (Rhubarb) నల్లమందు. సీమసుగంధి పాల (Jamaica, Sarsa జమ్మైకాదేశములోదొరకు నొకజాతి సుగంధపాలవేరు) మున్నగు నోషధులట్లు వాడబడుచున్నవి. (భావమిశ్రుని గ్రంథములను చూడుడు).

— ఔషధములు. (Medicine.) —

పంచేంద్రియసాహాయమునను ప్రశ్నలమూలకముగను రోగస్వరూపమును నిశ్చయింపవలెనని కేవలవైద్యమున విధింపబడినది. వక్షస్థలమునందు చెవినుంచుటవలన ఉచ్ఛ్వాసనిశ్వాస ధ్వనులను వినెడు విధానమువారికి తెలిసియుండవచ్చునని సుశ్రుతుడువ్రాసిన* ఈవాక్యములవలన నిదర్శితమగుచున్నది. వాయు మార్గములయందున్న శ్లేష్మమున బుడగలుదేరు వాయుధ్వనులు చెవులకు వినబడును. (సుశ్రుతసూత్రము. 5-వ అధ్యాయము) అభిన్యాసనన్ని పాతము (Pneumonia) మున్నగు శ్వాసకోశ వ్యాధులందు వినంబడు నైజముకాని శ్వాసశబ్దములు (Crepitations or rales) ను గురించియే ఇట్లువివరింపబడియుండును. గ్రీ “స్థూలనేత్రమున కగోచరమగునట్టియు రక్తమున సంచరిం

* శ్రవణేంద్రియగ్రాహ్యః—సఘేనంరక్తమీరయన్న నిలః శబ్దానిర్గచ్ఛతి॥

గ్రీ“సర్వాణిషష్ఠాని సవాతానిసపితాని సకథానిసక్రిమిణిచోపదిశ్యంతే”

చుచు పలువిధములగు వ్యాధులను కలిగించునట్టియు సూక్ష్మ
తినూత్నములగు క్రిములుశరీరమునందుగలవు “(సుశ్రుతము.
ఉత్తరతంత్రము. 40-వ అధ్యాయము) దీనినిబట్టి కుష్టు, మసూరి
కము, రాజయక్షు, సన్ని పాతజ్వరము, చర్మవికారములు కలుగ
జేయు జ్వరములు (Tubler culosis). (Eruptive fevers)
మున్నగు వ్యాధులు క్రిములవలన కలుగుననియు ఆవ్యాధులకు
అంటువ్యాధుల స్వభావము కలదనియును ప్రాచీనులు తెస్సగా
నెరింగినట్లు * స్పష్టమగుచున్నది.

జ్వరములు రాజయక్షు (Phthisis) గ్రహణి (Bowel
Complaints) మున్నగు పలువిధములగు నరకూటమునకు
సంబంధించిన దీర్ఘవ్యాధుల చికిత్స కుపయోగింప వలెనని
సూచింపబడిన యశాషధముల విధానము చాల విపులముగను
యుక్తియుక్తముగను వివరింపబడినదిగాన నావిషయములను
గూర్చి పాశ్చాత్యవైద్యులు మూలగ్రంథములు శ్రద్ధతోచది
విన చాల మేలును బడయుదురని నేను నిర్వివాదముగ చెప్ప
సాహసించెదను. అసంపూర్తియగు భాషాంతరీకరణమును
బట్టియే చరకసంహిత నట్టిదీక్షతో చదివిన ఫిలదల్ఫియా
వాస్తవ్యులగు డాక్టరు జార్జిక్లార్కు ఎం. ఏ., ఎం. డి. గార్జిల్లు
వ్రాసిరి. నేను చరకమందలి ప్రతియధ్యాయమును (Fasci-

* “కుష్టంజ్వరశ్చ శోషశ్చ సేత్రాభివ్యంధవీపచ । ఔషసర్జిక
రోగాశ్చ సంక్రామంతినరాన్నరమ్॥” (సుశ్రుతనిదాన॥ ఆ-5.)

culus) చదువుటనలన నొకనిశ్చితమునకు వచ్చితిని. ఆనిశ్చిత మిదియే. “ప్రస్తుత కాలమునందలి వైద్యులు (Pharmacopoea) గుణపాఠములలోని నవీనోపధములను రసతంత్ర విహిత పదార్థములను పూర్తిగ పరిత్యజించి రోగులకు చరకుని విధానము ననుసరించి చికిత్స చేసినచో ప్రపంచమున శవవాహ కుల పనియును దీర్ఘ వ్యాధులచే బాధపడువారి సంఖ్యయును చాల తగ్గిపోవుననుటనిశ్చయము”.

చికిత్సకు ప్రధానములని విధింపబడినట్టియు చక్కగ వివరింపబడినట్టియు పంచకర్మలలోనగు నిరూహ, అనువాసనల నునవి రెండు అనగా కొన్ని కషాయములయొక్కయు స్తైలము లయొక్కయు వివిధములగు వస్తికర్మల (Retentive enemata వలన Medications) చేయు విధానములు చాల శ్రేష్ఠములును ఫలప్రదములునగు మహావిధానములను గమనింపదగును. ప్రస్తుత కాలమునందలి భారతదేశీయ వైద్యులు దురదృష్టమున పీనిని చాలవరకు మరచిపోయి వదలియున్నారు. పెక్కు దీర్ఘవ్యాధులలో నీవిధానములు చాల మంచిగుణముల నిచ్చియున్న వని నాయనుభవమునలన నేను చెప్పగలనుగాన మనము వాని యందు శ్రద్ధవహించి అభ్యసింపవలసియున్నది. నేత్ర కర్ణ నాశికా కంఠవ్యాధులకు పలువిధములగు శ్రేష్ఠములైన కాటు కలును, ద్రావకములును, గంఢూషములను (Gargles) ఆవి రులును (Sprays) లేపములు, (Blisters) మున్నగునవి

యును వర్ణింపబడినవి. మరియు మిక్కిలి ఫలవంతములు. “ శిరో
విరోచనము ” (Errhines) అను విధానము నుపయోగింప
నలెనని వ్రాయుచు దాని క్రమమంతయు వివరించిరి. పాశ్చా
త్యవైద్యవిధానజ్ఞులు అనివారితములని పరిత్యజించిన దీర్ఘ
వ్యాధులనుగూడ నివారించుట యందీ కడపటి విధానము
(శిరోవిరేచనము) చాల పనిచేసినదని నేనుచెప్పగలను నిరం
తర శిరోవ్యధ, గ్లావుకోమ, ఆప్టికు, న్యూరిటిసుమున్నగు కొన్ని
నేత్రవ్యాధులలో వైద్యశ్రేష్ఠు * లీవిధానమును ముఖ్యముగ
సనుసరింపదగును. The method is simply that of including
Catarrh with the aid of some acrid dry or fluid Errhines (e. g.
the powder or decoction of Ghosa fruits or the Luffa Bindal,
Abrus Precatorious, etc.)

—శల్కరంత్రము. (Surgery.) —

శస్త్రచికిత్సయం దద్భుతమగు కృషి సలుపబడినట్లు
గోచరించుచున్నది. (Amputations, Laparotomy) నూత్నాం
త్రము లేక (పిల్లపేగులలో నడ్డుకొనుట మున్నగు చిక్కులు
కలిగినపుడు కడుపును కోయుట) (Lithotomy) (మూత్రాశ
యమందలి రాళ్లనుతీయుట) తలపురై మొదలగు ప్రదేశముల
యందలి భాగములను తొలిచి పెల్లగించెడి (Trephining)
నపాయకరములగు శస్త్రచికిత్సలనుగూడ ప్రాచీనులు లెస్సగ

* పీనసాది వ్యాధులయం దుపయోగించెడి శుష్కముగు చూళ్లముల
నుగాని ద్రవభూయిష్టముగు కల్కములనుగాని నాసాపుటమాల్లమున ఉపయో
గించు విధానమే శిరోవిరేచన విధానమనదగును.

నెరింగియుండిరి. సుశ్రుతుడును వాగ్భటుడును శస్త్రచికిత్సోప
కరణములను వేరువేరు భాగములుగ విభజించి చక్కగ వివ
రించియున్నారు. గాన వానిని శ్రద్ధతో చదువువారి కత్యధి
కాశ్చర్యము కలుగుటపిధి. 2000 సంవత్సరములకు పూర్వము
వ్రాయబడిన గ్రంథములలోగూడ నీశస్త్రసాధనములను గూర్చి
బాగుగ వివరింపబడినది. ఆవివరణగ్రంథము లిప్పుడుగూడ
గలవు. నేపిల్సునందలి వస్తుప్రదర్శనాగారమున భద్రపరుపబ
డిన గ్రీసు రోము దేశముల శస్త్రసాధనములు హిందూ దేశాను
కరణములేయనుట కెట్టినందియము పనిలేదు. గాని మహారాజా
గోండాలు థాకోరు సాహేబుగారు ఆయన ననుసరించిన కల
కత్తానివాసి డాక్టరు ముఖర్జీగారు మున్నగు పాశ్చాత్యవైద్య
ధురీణులుకొందరు వారి భావప్రపంచముననే గాని హిందూ
శస్త్రచికిత్సా ప్రపంచమున నెన్నడు వివరింపబడని విపరీతపు
శస్త్రసాధనములను ఆయుర్వేదశల్యతంత్రమున గలవనివర్ణించి
తక్కిన శాఖలయందువలెనే శస్త్రచికిత్సా శాఖయందును
ప్రాచీనుల నగౌరవించుట చాల సంతాపకరము.

ప్రస్తుతము పాశ్చాత్యశస్త్రవైద్యులచే వాడబడుచున్న
సాధనములన్నియు కొద్దిగమార్చబడిన ప్రాచీనుల సాధనములే
యని ప్రాచీనగ్రంథములను చదివి నేను స్పష్టముగ వివరించి
కలకత్తా సాహిత్యసభయందు కొంతభాగమును ఆరవ అఖిల
భారతాయుర్వేద మహాసభయందు కొంతభాగమును చదివితిని.

(ఇప్పుడది “ఇండియను మెడికలురికార్డు” అను పత్రికయందు ప్రకటింపబడుచున్నది) ప్రాచీనులు వాడిన సింహముఖయంత్రమునకును నవీనులు వాడుచున్న “లయనుఫోరుసెప్పు” (Lion Forceps) కును చాల పోలికగలదు. యోనిమార్గమును, గుదమార్గమును (Rectum - Vagina) పరిశోధించుటకు “యోని ప్రణేక్షణము” అను యంత్రము మధ్యద్వారమును ౧౬ అంగుళముల నిడుపును తిరుగునట్టి యుంగరములతో గూడినదిగను, నాలుగుశలాకలతో గూడినదిగను, తామర మొగ్గతో సమానమైన అగ్రభాగము గలదిగను కార్యక్రమమున కమలమువలె విస్తరించు నవకాశము గలిగినదిగనుండు యిట్టిసాధనము నుపయోగింపవలెనని వాగ్భటుడు * వ్రాసెను. “అల్లింఘము స్పెక్యులము” (Allingham's Speculum) అను నవీనసాధనము దీని ననుకరించియేయున్నది.

జననకాలమందు గర్భపిండమునకు (Foetus) గలుగు వివిధములగు నక్రమస్థితులను ప్రాచీనులు చాలనిదానముగ ప్రసవచికిత్సయందు గ్రహించియున్నారు. మరియు అక్రమప్రసవములయందు శిశువును రుజుమార్గమున (Version or turning the foetus in Utero, Embryotomy and Caesarian section) కు

* యోనిప్రణేక్షణం మధ్యే సుషిరం షోడశాంగులమ్ । ముద్రాబద్ధం చతుర్భిత్త మంభోజముకులాననమ్ । చతుశ్శలాకమాక్రాంతం మూలేతద్వికసే న్ముఖే॥ (వాగ్భట సూ-అ. 25)

త్రిష్టుటనుగూర్చి సుశృతాదిప్రాచీనగ్రంథములలో మూఘగర్భ చికిత్సలయందు వివరింపబడియున్నది. ఆగ్రంథములు ప్రాచీన ప్రకాశమునకు స్థిరస్థావరకచిహ్నములుగ విరాజిల్లుచున్నవి.

—(ప్రత్యేకశాఖలు. (Specialised branches.))—

(Hygienic Medicine) స్వాస్థ్యోపధములలో జరావ్యాధుల నరికట్టుటనుగూర్చియు వీర్యపటిమను స్థిరమొనరించుటను గూర్చియు వివరించు ప్రత్యేకభాగములు రెండేర్పడినవి. రసాయన వాడీకరణ భాగములని వీనిని వాడుచున్నారు. శక్తివర్ధకమే ఈచికిత్సకు ప్రధానఫలితము. దానినేవారు వైష్ణవశక్తియనివాడిరి. రేతస్సు ప్రాణధారణమున కత్యవసరమగు పదార్థము గాన దానిని స్థంభింపజేసిన శక్తివర్ధనము కలుగునని ప్రాచీనులు స్థిరపరచిరి. పాశ్చాత్య వైద్యముగూడ నిపుడిపుడే ఈ విషయముచాయ నించుక గ్రహింపమొదలిడినది. బ్రాను సీక్వర్ట్సు, మెచినుకాపు వార్లుమున్నగు సుప్రసిద్ధపండితు లిటీ వలనే దీని యావశ్యకతను చూపియున్నారు. ఈ రెండుభాగముల చికిత్సలు నింకనుకొంతవర కాయుర్వేద సంప్రదాయమునను కొంతవరకు యూనానీ సంప్రదాయమునను నిలచియున్నవి. గాన సీవిషయమున ఆయుర్వేదవిధానమున నోర్పుతో పరిశోధనములు జరుపబడవలెనని నేను వైద్యులనంపించి హెచ్చరించుచున్నాను.

—(ఆయుర్వేదమునకు విమర్శనములకు సమాధానములు.)—

(Charges Against Ayurveda—Answered.)

ఆయుర్వేదమునకులేని ప్రతికర్షణములేని విమర్శనములకు నేను సమాధానముల నొసంగదలచితిని. “ఆయుర్వేదము చాలపూర్వకాలమునాటి విధానము. అది నిరాధారమును (Empirical) ప్రకృతి శాస్త్రానుగుణ్యము కానిదియు నగువిధానము. అట్టివిధానమును పునరుజ్జీవింపజేయుట చాలపొరు బొంటుపని” అని బొంబాయి శాసనసభలో కర్నలు జాక్షనుగా రిటేనల నుజివిరవి మనము వినియుంటిమి. నేను మీసముఖమున వివరించిన ఆయుర్వేద చారిత్రక సంగ్రహమును మీరు విసియుంటిరాదా ! ఆయుర్వేదముట్టి విమర్శకు పాత్రమనియే మీకు పోచినదా ? ఆధారరాహిత్యము (Empiricism) ఆయుర్వేదమునందేమాత్రమేకలదా ? తక్కినవిధానములయందును లేదా ? పాశ్చాత్యవైద్యులు కొయినా, శంఖపాషాణము (Arsenic, Iodides) మున్నగు నౌషధములను నిరంతరమును వాడెదరా ? ఇట్లు వాడుట శాస్త్రీయ (Rationale) మగునా ? ఆము (Autointoxication) యుక్తమగు జ్వరముచే బాధపడురోగికి ఆయుర్వేదమును బాగుగ నభ్యసించిన వైద్యుడు కొంతవరకు లంఘనములను విధించును; అతిసారముచే బాధపడు రోగికి మొదట కొద్దికొద్దిగా విరేచనసాధనముచేయును; తుయవ్యాధి (Tuberculosis) లో రోగికి పుష్టికరమగు

నాహారము నొసంగునట్లు చేయును; శోఫ (Bright's disease) పాండు (Anaemia) వ్యాధులలో లవణవర్జితాహారమును విధించును ; దీర్ఘకాలమునుండియున్న అజీర్ణ విరేచనములు (Diarrhoea spruecer) కువచ్చుటకు కజ్జలి (Black-Sulphide of Mercury) నుండి ప్రత్యేకించి చేయబడిన రసపర్పటిని పెద్దమోతాదులుగ నొసంగి పాల పథ్యమును విధించును. ఇవియన్నియును నిరాధార (Empirical) సాధనములేనా? శాస్త్రోక్తసాధనములు కావా? యూరోపు అమెరికాదేశములనుండి కుప్పతెప్పలుగ క్రొత్తగ కల్పితౌషధములు (Patent drugs) వచ్చుచున్నవి. ఈమందుల సంపుటికరణమునుగూర్చి ప్రకటింపబడుచున్న ప్రకటనలు శాస్త్రజ్ఞానలే శమునుమాత్రమే సూచించుచుండును. అట్టిమందుల నిచ్చువచ్చినటుల రోగులకు విధించుట శాస్త్రోక్తచికిత్సయేనా? అవి శాస్త్రీయము (Rationale) లని సంపూర్ణ విశ్వాసముతోడనే విధింపబడుచున్నవా? "Salvarsan is the-Di-oxy-di-amidoarseno-benzol" అనుటలోనేమి శాస్త్రీయత(Rationale) కనబడుచున్నది? చివరికు దేలునవి ప్రధానములగు (Clinical) ఫలితములే. చికిత్సాస్థిరతత్వమును పాటించినచో కొంతయానుభవిక సంప్రదాయము (Empiricism) గూడనుండుట చాల యవసరము. "వస్తువులయందు స్థిరముగనుండు గుణములుకాక తాత్కాలికముగ కలుగు గుణములు కొన్నియందును. కేవ

గురువులనుగానే భావించవలెను. ప్రబలశాస్త్రపు శైలనుసరే ఆచరణలోనుండు ప్రసిద్ధాపధములలో (Applied therapeutics) నందలి యుత్తమజ్ఞానము నాతడొసంగునేని గ్రహంపదగుననియే * “గ్రంథములలో నీయబడిన బౌషధ యోగము (Recipes) లను మాత్రమే అనుసరించుచు వానిని గూర్చి ఆలోచించనివానిని నిరసించవలెను వారు మృత్యుదూతలతో సమానులు” అని వాగ్భటముడు వ్రాసెను. ఆయుర్వేదమున విధింపబడిన ఖనిజ వృక్షజ జంతుజములగు యాపధముల షష్టిలో కొన్ని - పిత్తము (Bile) మూలముగను (marrow) రక్తము-మాంసము - మూత్రము-నోళ్లు (Horn) మున్నగునవికూడ చెర్చబడినంతగా ఆయుర్వేదమును అనుసరించవలెనని పండితులగు కిర్నలు జాక్సనుగారు ముగియించినామును చూపిరి. (Hog's lard) ను (Adeps Porci) పిండియు వృషభ పిత్తము లేక నోరోచము (Ox bile) ను (Fel Bovium) అనియును ఈరీతిగ నాపదార్థములనే మూరుపెరులలో వాళ్చు త్యవైద్యశాస్త్రమున వాడుటనలసినవి అనిశంబ్ధములుగను రుచి కరములుగను మారునా? “ఆగ్న్య చిక్తాస్థితి (Pharmaco-

* కృతోన్నహిలోతో బుద్ధిమతా మాచార్యః శత్రుశ్చ బుద్ధిమతా మేతచ్ఛాభి సమీత్య బుద్ధిమతా అమిత్రస్యాపి ధన్యం యశస్యం ఆయుష్యం పౌష్టికం తాకికమభ్యుపదిశతో వచః శ్రోతవ్య మానువిధానశ్చ వత్. (చిక్తము విమానస్థానము 8-వ అధ్యాయము 11-పేరా)

proa) నోర నోరు వినుగని లాటిను వదములవలె . పాచికనం
 వ్యతేపదము ల సేకారములు కావు . కావున స్థితివాదమును
 విధించిన ఆయుర్వేదమును ప్రోక్షితే మిథు ఏ . కలయ దలి
 మూలుగుతో జేయబడినచూత్రలు (Bone - marrow Tab-
 loids), పచ్చిమాంసరసము (Raw meat Juice), తేగదూడల
 కాచిమాంసపు తేహ్యము (Calf's foot jelly) మున్నగు
 వ్యవధములను సూచించెను . పాచ్చిత్వమైన క్షయ పక్షతులనే
 స్వీకరింపుడు . అనుకది పో నర్హతము . కాని మరదేనమును
 పరిపాలించు ప్రభువులకుగా వలెను నా భోజనమున ఇట్టి
 వ్యవధమును నిరసించుటకు పనికి యుత్తము కాదనిగా లను
 గలిగియున్నది .

ఆయుర్వేద గ్రంథములలో కాలానుసారము కొంత భిన్న
 మైన (Effete) పదములుచేరినది . ఆయుర్వేదమును విరివించి
 గోరునొట్టి పదములులనే చేర్చి వాచాధారముగా చూపు
 చుచున్నది . ఇట్టి పదములను పరిత్యజించుట యత్నవలయు .
 కావున నేను వానిని సమర్థముచు గాన వానిని సూచి చేర్చించు
 నుచుగాని పూనుకొనను . ఇది పొట్టునంటిది . సులభముగ జీర్ణ
 మయ్యెడి బియ్యమును గోరువారు ఉముకిను త్రోసవేయి రీతిని
 మరమిర చూస్తూ నిపయములను లొలగించవలెను .

ఆయుర్వేద మభివృద్ధిచెందుచున్న విధానము కాదని
 నిందితే శీయిలనుగు మనకు వర్తింపదగినది కాని విధానమున

వర్తించునదికాదు. దేశమునందు శాంతియు నైశ్వర్యమును నెలకొనిన సమయములయందెల్ల నాయుర్వేద మభివృద్ధి నొంది యుండెను. ఇప్పుడు మరల హిందూదేశమందంతటను గూడ నాయుర్వేదమునందు చైతన్యభివృద్ధులు గోచరించుచున్నవి. ఇన్ని శతాబ్దములలో హిందూదేశమునందలి వాఙ్మయమునకు తటస్థించిన వృద్ధిక్షయములను మనము మరువరాదు. ఆయుర్వేదశక్తి పునోన్మద్ధికరమగుశక్తియే. ప్రాచీనులు సంపాదించి మన కొనసాగిపోయిన జ్ఞానమును భద్రపరచుచు మనము పరిశోధించి గ్రహించి ఆ జ్ఞానమును ప్రాచీననిధికి చేర్చవలెననియే ఆయుర్వేదము మనకందరికిని విధించుచున్నది. ఓషధుల గుణరూపముల నెరింగిన గొల్లలను గొల్లపిల్లలను సైత మాయుర్వేద పండితులు బహూకరించుచుండిరి. అనకాశము కలిగినపుడెల్ల వారు విదేశీయులనలన విజ్ఞానమును గడించియుండిరని నేనిదివరకే నిదర్శనములను కొన్నిటిని చూపియున్నాను. కాన నాయుర్వేదమునం దభివృద్ధిని చూపక ప్రతిఃక్షు లాయుర్వేదము నృద్ధిపరిహితమని నిందించుచుండగ నాలకించుచు మనముపేక్షాభానముతో నుంటిమేని మనకేగాక మనప్రాచీనులకు గూడ మన మన్యాయప్రవర్తకుల మగుదుము. ఇట్టి సిందను తొలగించుట ఈహిందూ విశ్వవిద్యాలయమునకు విధి కాదా?

—(పాశ్చాత్యవైద్యుల కొక విన్నపము.)—

పాశ్చాత్యవిధానమునభ్యసించినవారిలో నాయుర్వేదమునుగూడ నేర్చుకొనవలెనను కుతూహలమును పలుసారులు

వెల్లడించిన నామిత్రుల కీ సందర్భమున నొకవిన్నప మొనరిం
 చెదను. మీ యాత్మీయము నభ్యసించు ప్రారంభించుటకు
 మున్ను సంస్కృతభాషయందు తగుమాత్రమగు పాండిత్య
 మును అలవరచుకొనవలెను. ఆయుర్వేదము నభ్యసించుటకు
 కావలసినంత సంస్కృతభాషాజ్ఞానము బడయుట కేమియు
 సంతశ్రమపడ నవసరములేదు. మనకు వ్యాకరణవైచిత్ర్యము
 లిందుల కవసరములేదు. చికిత్స - నిదానము - (పాథోలజీ) -
 మున్నగు విషయములను గూర్చిన మూలగ్రంథములను చదు
 వుటకు నామిత్రులలో కొందరు ఫ్రాన్సు - జర్మనీదేశముల
 భాషలనుగూడ నభ్యసించిరి. పాశ్చాత్య వైద్యశాస్త్ర పఠన
 మునకు జర్మను - ఫ్రెంచి మున్నగు భాషలలో జ్ఞానమెట్లు
 వసరిమో అటులనే ప్రాద్దేశికవైద్యశాస్త్ర నిచయమును చదువు
 టకు సంస్కృతభాషాజ్ఞాన మవసరము. ఇపుడు ఆంగ్ల వంగాది
 భాషలలోనికి ఆయుర్వేద గ్రంథములను భాషాంతరీకరించిన
 వారు కేవలము ధనాశాపరులు. బాధ్యతల నెరుంగనివారు
 వైద్యశాస్త్రము నభ్యసించనివారు. వైద్యశాస్త్రపరిభాష వారి
 కినుమంతయును తెలియదు. వారు తెలుసుకొనుటకు ప్రయ
 త్నింపనేలేదు. జర్మను ఫ్రెంచిభాషలలోని మూలగ్రంథముల
 నాంగ్ల భాషలోనికి భాషాంతరీకరించినవారు మూలమునందలి
 భావములనన్నిటిని బీరుపోకుండ భాషాంతరీకృత గ్రంథముల
 లోనికి తెచ్చియున్నారు. ఆయుర్వేదగ్రంథము లట్లు భాషాంత

కీకీరింపబడలేదు. కావుననే అర్జునమునకును అపార్థములకును
 కారణము కలుగుచున్నది. ఈ కారణమున ప్రాప్తశైవ్య
 వాఙ్మయమునకు దీక్షమునకు కల జ్ఞాతు వైది, జ్ఞాతు
 రాయలు, సర్వ విలియుల నేర్చుగాల్గు మున్నగు సుప్రసిద్ధాంజ్ఞ
 వైద్య పండితులుకూడ ఆయుర్వేదములలోని కొన్ని మహత్స
 త్యములను సరిగ్ గ్రహింపజాలకుండు న్రాసిన వ్రాతలవలన
 ఆయుర్వేదమున కిష్ట్యాతీసే కలిగించువారైరి. కాని వారది
 బుద్ధిప్రాప్తికిముగ చేసినతప్పుకాదు. కథ వాయు పితృదివిషయ
 ములను వారు సరిగ్ గ్రహింపజాలకపోయిరి. నిదానము చాల
 నట్టియు భూమిలగునట్టియు గోసు మున్నగువారు ఆయుర్వేద
 మును సరిసించుటకు మాత్రమే స్మరించియున్నారు. అట్లే
 నాంధ్ర కావమున నున్నవారు తేనిపోని భయంకిర గూఢముల
 నెన్నిటితో భావించి భయపడుట కవకాశముకలదు. కావున
 నాయుర్వేదమును చమవవలెనను కుకూహలము కలిగినవా
 రిలో స స్కృత భాషాజ్ఞానము లేనివా రిట్టి యజ్ఞానము పాలు
 గాకుండునట్లు భద్రపడవలసియున్నది.

ఆయుర్వేద పాశ్చాత్య విధానములయందలి ప్రధానతత్త్వ
 ములలో భేదమేమియు లేదు. కాని ఆయుర్వేదమునందు వాడ
 బడిన యోషధులన్నియును దేశీయములు. చికిత్సావిధాన
 మునకూడ కొంతభేదముకలదు. కావున రెండువిధానముల
 నెరింగినవారును సరళభావముతో సహకారులై పనిచేయుట

వైద్యాభివృద్ధికి చాలననుకూలము. మరియును భారతీయులకే కాక సర్వప్రపంచ వాసులకును గూడ చాల లాభకరముగ నుండగలదు.

—) ఆయుర్వేదముయొక్క ప్రస్తుతస్థితి - సంస్కరణావశ్యకత —

ప్రాచీన కాలమునం దాయుర్వేద మెట్టి మహోన్నత స్థానము నధిరోహింపగలిగినను నేడుగూడ సయ్యది యెట్టి స్థానమునందే నెలకొని యున్నదని యనుకొనుట మనలను మనము మోసగించుకొనుటయే యగును. యథార్థముగ చెప్పవలసినచో ప్రస్తుతస్థితి పూర్వస్థితికి కేవలము వ్యతిరేకముగా నున్నది. ఈ దేశమునం దాయుర్వేద వైద్యులమని చెప్పుకొను వారు కోటానకోట్లున్నారు. కాని వీరిలో ప్రాచీనవిధానమును సాకల్యముగ పఠించి బోధింపగలవారు మాత్రము చాలతక్కువగ నున్నారు అదికాక వీరిలో నింకను పూర్వాచారపరాయణత్వము-అనగా విద్యను గోప్యముగ నుంచవలెనను భావము ఇంకను వదలలేదు. ఇది తొల్లింటిమహర్షుల యుదారభావమునకు కేవలము వ్యతిరేకమైనది. అమూల్యమగు ప్రాచీనవైద్య వాఙ్మయమునందు చాలభాగము నశించినది. నిలీచియున్న దానినైన నిప్పటివారిలో చాలమంది నిశ్చయమగు శాస్త్రాభ్యాసనాభిమానముతో చదువుటలేదు. స్థిరతత్వములును బహుకాలమునుండి మాదరింపబడుచున్న చికిత్సా యోగముల (Recipes) లో రోగములకు చికిత్సచేయు విధానములును

నిలిచియుండకున్నచో ఇదినరకు తటస్థించిన ప్రాణాపాయస్థితిలో నాయుర్వేద మీసరికే నశించియుండియుండును. కావున సంస్కరణావశ్యకత ప్రబలముగ నున్నదను విషయమును మనము స్పష్టముగ గ్రహింపవలెను మన శారీరవిభాగ శాస్త్రము (Anatomy) శారీరము (Physiology) లొకప్పుడు సంకుచితములుగ (Comprehensive)నుండియుండినను ప్రస్తుతమవి యిట్టిస్థితియందు లేవుగాన వానిని పూర్తిగామార్చి వానికి మరికొన్ని విషయములను చేర్పవలసిన యావశ్యకతకలదు. మన రసశాస్త్ర వృక్షశాస్త్రములు వెనుక పాశ్చాత్యశాస్త్రములను మించియుండినను నేడు ప్రస్తుతకాలమునందలి మహాన్నత శాస్త్రీయస్థానానుగుణ్యముగ మనము వానికి నూతనాకృతుల సెసంగవలసియున్నది. శస్త్రచికిత్సయందు మనము పూర్వము చాలయభివృద్ధిని బడసియున్నను నేడుచాల వెనుకబడియున్నాము. ప్రాచీనకాలమునందు మన విద్యాభ్యసన విధాన ముత్తమోత్తమముగ నుండియుండినను నేడు సోమరి పోతులును బౌషధమిశ్రకులును (కంపౌండరు) చాలవరకు కపిరాజులమని వైద్యులమని పేర్లు పెట్టుకొనునట్లు చేయువిధానము చాల విమర్శనార్హమని ఘంటాపథముగ నుడువుటకు మనము జంకరాదు. మందులు (Medicine) మందులుజేయు విధానము (Pharmacy) అను నీరెండు శాఖలలోను మన మిప్పటికిని ప్రాచీనగౌరవాదులు బీరుబోకుండ శ్రేష్ఠముగ పనిచేయుచున్నా

మని యుప్పొంగుటయు సహజముగాదు. కాని మన గ్రంథము లలో నుదహరింపబడిన యశాషధములప్రాశస్త్యములు లోకము నకు విదితము చేయుటకు మనము చాల కష్టపడి పనిచేయవలసి యున్నది. అందులకు మనము పాశ్చాత్య దేశీయులవలెనే ఆ యశాషధములనుగూర్చి ప్రత్యేకపరిశోధనములనొనరించి వానిని నూతనాన్వేషణము ల్గొనరింపవలెను. మనకిదివరకు కలిగిన నష్టమును మనము మరల పూర్తిచేసికొనింపవలెను. మహాపండితు డైనను శుష్కించి ఆహారసంరక్షణములకు జ్యేష్ఠుడును నాశ్రయించు తండ్రిస్థితిలో నిపుడాయుర్వేద మున్నదనిన మీరు భాగుగా గ్రహింపగలుగుదురు. తండ్రి వృద్ధుడును రోగపూరితుడు నైనంతమాత్రమున నాతనియందు విజ్ఞానబలము లింకను నిలచియుండగనే ఆతని హింసింపవలెనని ఎవ్వరైన సూచింప సాహసింతురని నేను తలంపను.

ఇది అభిప్రాయము (Sentiment) తో సంబంధించిన ప్రశ్న కానేకాదు. ఒక్కొక్క సమయమున కొన్ని దీర్ఘవ్యాధులకు చికిత్సచేయవలసి వచ్చినపుడు పాశ్చాత్య వైద్యవిధానము నందలి నిదానము (Pathology), అణుక్రిములను గురించిన శాస్త్రము (Bacteriology), చికిత్స (Medicine) యందుగల బహుళయంత్ర సమృద్ధియంతయును మాంద్యము (Inert) గా నుండుట కనబడుచున్నది. అట్టిచో నట్టివ్యాధులను ప్రాచీనుల విధించిన వంశపరంపరాగతములగు సౌషధముల(Recipes)తో

ప్రాచీన అశాస్త్రీయ వైద్యవిధానజ్వలగు వైద్యులును కవి రాజులునే అట్టి ప్రబలవ్యాధులను కుదుర్పగలుగుచున్నారను ముఖ్యవిషయమును పాశ్చాత్య వైద్యశాస్త్ర పారంగతులగు భారతశ్రేష్ఠులు తెలిసియుండుట యావశ్యకము. అట్లు తెలిసిన వారు దురభిప్రాయమునువదిలి సరళభావముతో పరిశోధింప వలెనని యథార్థమగు శాస్త్రీయశక్తి యాజ్ఞాపించుచున్నది. దేశీయములగు నోషధుల సత్వమును గ్రహించుటకు విదేశీ యులును వారిమార్గము ననుసరించు దేశీయులును పరిశోధనల నారంభించుట శుభసూచకమే. దీనివలన నోషధములనుచే యుటనుగూర్చిన శాస్త్రము (Pharmacopoea) సమృద్ధము కాగలదు. మరియు నదియభివృద్ధిం (Pamper) జెందును. కాని భారతీయ చికిత్సావిధానమును దెలుపు ఆయుర్వేదమునకు కలుగు లాభమేమియు లేదు. అది మరికొంత క్షీణించుట గూడ తటస్థించును. ఇట్టి ప్రాణాపాయస్థితిలో మనము మిన్నక తటస్థభావముతో చూచుచుండవలసినదేనా ?.

—(ఆయుర్వేదము పునరుద్ధారణము ప్రారంభమగుట.) —

ఆయుర్వేదవైద్యు లిదివర కే పునరుద్ధారణమునకుగడంగి చక్కనిపనిని చేయుచుండుట చాల సంతోషప్రదము. గత 10 వత్సరములనుండియు నీయుత్సాహము ప్రబలినది. దీనిఫలితము గనే యఖిల భారతాయుర్వేద మహాసభ ఏర్పడినది. ఇదివర కేడు వార్షికసభలు జరిగినవి. ఈ మహాసభకు స్థాయిసంఘ

ముగ నాయుర్వేద మహామండలియనుపేర ప్రతినిధి సంఘమొకటి యేర్పరుపబడినది. ఈ మండలికి సభ్యులను ప్రతివార్షిక సభలోను నియోగించెదరు. వారు సంవత్సరము పొడుగునను పనిచేయుచుందురు. ఈ మండలివారి యాజమాన్యమున నేర్పడిన యఖిలభారతాయుర్వేద విద్యాపీఠము దీనితోపాటుగనే పనిచేయుచున్నది. ఈదేశమునందు కలకత్తా, డక్కా, చెన్నపురి, పూనా, బొంబాయి, అహమదాబాదు, అజ్మీరు, లాహోరు, ఢిల్లీ నగరములను పరీక్షాస్థానములుగ నేర్పరచి యీ సంఘమువా రేకకాలమున ప్రతివత్సరమును పరీక్షలను జరిపెదరు. ఇందులకు ఆయుర్వేద వైద్యశాస్త్రజ్ఞులలో నుత్తములును విశ్వసనీయులునగువారిని పరీక్షకులనుగా నియమించెదరు. మరియు నుస్థానికముగ ఆచరణభాగమున కర్మపథమున (Practical) గూడ పరీక్ష జరుపబడును. సంఘమువారు పఠనీయ గ్రంథములను నిర్ధారణచేసి రసశాస్త్రము శరీరవిభాగశాస్త్రము (Anatomy) శరీరము అగదతంత్రము లేక విషచికిత్స (Toxicology) మున్నగు వానినిగూడ పఠనీయములుగ విధించి సంపూర్ణముగ నూతనవిధానము నేర్పరచిరి. ఈరీతిగా నభ్యసించిన యాయుర్వేదవైద్యులు ఆయుర్వేదవైద్యమున కధికశౌరవస్థానమును సమకూర్పగలుగుదురు. పరీక్షలు ప్రజలలో చాలశీఘ్రముగ వ్యాపించుచున్నవి. విద్యాబోధనమునకు తగిన యేర్పాటులింకను బాగుగ చేయబడినచో నీపరీక్షలింకనుగూడ నధికముగ

వ్యాపింపగలవు. ఆయుర్వేదకలాశాలల సంఖ్యగూడ నానాటికి హెచ్చుచున్నది. చెన్నపురిలో నొక శ్రేష్ఠుడు కళాశాలగలదు. దీనికి వైద్యరత్న పండిత డి. గోపాలాచార్యులవారు కార్యనిర్వాహకులుగనున్నారు. దీనికిచేరి యొకధర్మవైద్యశాలకూడగలదు. బొంబాయిలో డాక్టరు పొపటు ప్రభురాజగారి పరిపాలనక్రింద నొక కళాశాలకలదు. డాక్టరుగా రహర్షిశములు తమసర్వస్వమునా కళాశాలకొరకే వినియోగించుచున్నారు. జయపురము మహారాజావారి కళాశాలలో నాయుర్వేదశాఖలో చాలమంది విద్యనభ్యసించుచున్నారు. ఆశాఖకు ఆయుర్వేదాచార్యపండిత లక్ష్మీరామస్వామిగారు మున్నగువారు పలువురు పాఠ్యాయులుగలరు. పూనాలో శ్రేష్ఠుడు నాయుర్వేద పాఠశాలగలదు. దీనిభారమునంతయును పండిత కృష్ణశాస్త్రికవడె. బి.ఎ. గారు వహించియున్నారు. తిరువాన్కూరునందును మైసూరునందును దొరతనమువా రేర్పరచిన ఆయుర్వేద కళాశాలలుకలవు. ఆ కళాశాలలలో పట్టములను బడసినవారిని ప్రత్యేకవిద్యాభ్యాస మొనర్చుటకు దొరతనమువారు వారికి విద్యావిరాళములిచ్చి హిందూదేశమునందలి వివిధాయుర్వేద స్థానములకు బంపుచున్నారు. లాహోరులోని దయానంద ఆంగ్లో వెర్నాక్యులరు కళాశాలలో పంజాబు విశ్వవిద్యాలయమువారి ధనసహాయమును బడయుచున్న ఆయుర్వేదశాఖ కలదు. ఇది బాగుగా పనిచేయుచున్నది. దీనిని మరల సవరించి నూతన ప్రస్తుత కాలా

జ్ఞాత వస్తునిచయముచుగూడ చేర్చెదమని స్త్రీస్త్రిపలుగారి తేఖె వలన తెలియుచున్నది మరియును సంయుక్త రాష్ట్రములందలి ఫిలిఫిన్ లోనున్న లలితారీ ఆయుర్వేద కళాశాలయును డిల్లీలోని బనవారీలాలు ఆయుర్వేద పాఠశాలయును నూతనాయుర్వేద కళాశాలయును కాంగేరిలోని గురుకులాయుర్వేద పాఠశాల మున్నగునవియును యధాశక్తిని బాగుగా పనిచేయుచున్నవి. బంగాళమున నెకటి రెండాయుర్వేద పాఠశాలలుగలవు. కాని అవి శ్రద్ధగాపనిచేయుటలేదు. అయినను ఇచట ఆయుర్వేదము పల్లెకూటపుపద్ధతియందును, ఉమేజువారుచేయు పద్ధతియందును గొప్పకవిరాజుల (Tol and Apprentice Systems) వలన నేర్పబడుచున్నది. ఇచటనున్న సుప్రసిద్ధులగు కవిరాజులందరునుగూడ చాలమంది శిష్యులకు బోధించుచుండుటయే కాక వారికి విద్య సాంగమగువరకును అన్నవస్త్రములును బసలును ఇచ్చి యేండ్లతరబడిగ చెంతనుంచుకొని స్వయముగ విధానములగూడ నేర్పుచున్నారు. కావునహిందూదేశమునం దాయుర్వేద కలాశాల పాఠశాలలు లేవని కొందరు చేయుచున్న వాదమున కాధారములేదు.

ఏడుభాషలలో 50 ఆయుర్వేద పత్రికలు ప్రతిమాసమునందును ప్రకటింపబడుచున్నవి. ఇటీవల వైద్యప్రపంచమునకు గోచరించిన నూతనవిషయముల నన్నిటినిగూడ సీపత్రికలవగతముచేసికొని విస్తరింపచేయుచున్నవి. అఖిల భారతా

యు ర్వేద ప్రదర్శనములు ప్రతిసంవత్సరమునందును మహా సభలవారివలన జరుపబడుచున్నవి. వీనివలన నూతనౌషధులను గుర్తించుట ఉపయోగించుట మున్నగు విషయములు నానాటి కధికముగ తెలియగలుగుచున్నాము. నూతనగ్రంథము లధికముగ సంపాద్యములగుచున్నవి. దేశీయ వైద్యమునకు సంబంధించిన వనౌషధుల నన్నిటిని సంగ్రహించి గురితించి వివరించుటకు దీక్షితులగు లెఫ్టనెంటు కర్నలు కే. ఆర్. కీర్తికరు ఐ.ఎమ్.ఎస్., ఎఫ్ ఎస్.ఎస్., మేజరు బి. డి. గానూ ఐ. ఎమ్. ఎస్. గార్లు మున్నగు పండితులు చాలశ్రమపడి పని చేయుచున్నారు. శారీరవిభాగశాస్త్రము (Anatomy), శారీరధర్మశాస్త్రము (Physiology), నిదానము (Pathology), అగదతాత్రము (Toxicology), స్వాస్థ్యవృత్తము (Hygiene) మున్నగు విషయములనుగూర్చి ఆయుర్వేదవిద్యార్థుల కుపయుక్తములగునట్లు సంస్కృతము, మహారాష్ట్రము, హిందీ మున్నగు భాషలలో పఠనీయగ్రంథములను వ్రాయుచున్నారు. సంస్కృత గ్రంథములధికముగ వ్యయమగుట ప్రారంభమైనది. బొంబాయి వాస్తవ్యులును నిరంతరము పరిశ్రమమొనరించుటయందు దీక్షితులునగు పండిత యాదవజీ త్రివిక్రమజీగారు ఆయుర్వేదగ్రంథమాలయను శీర్షికక్రింద నాయుర్వేదములగూర్చిన యపూర్వ గ్రంథములను ప్రకటించుచున్నారు. పూనాలో నానందాశ్రమ సంస్కృత ముద్రాలయమువారలు, మైసూరు తిరువాన్కూరు

దొరితనములవారలు, వంగ దేశమునందలి ఆసియా సంఘము వారలు అమూల్య గ్రంథములను ప్రకటించినందుకు వందన సహస్రము లొచరించుచున్నాము.

—(హిందూ విశ్వవిద్యాలయమువారికి విజ్ఞప్తి.)—

ఇంతపని జరుగుచున్నను ఇంకను జరగవలసిన మహా త్కార్యము వంక పారజూచిన నిది చాలస్వల్పమని శోచక మానదు. ఆయుర్వేద పునరుద్ధారణమే తమ జన్మమునకు సాఫల్యమని తలంచి యముద్రితగ్రంథ సముపార్జనము కొరకు ప్రోత్సాహముల విషయము నెరింగినవారగు పండితులు దీర్ఘ కాల సంచారమునకు గడంగవలెను. విదేశీయుల దండయాత్రల వలన దక్షిణహిందూస్థానమున కధికమగునష్టము కలిగియుండ వేదు గాన నాభాగమున నట్లు సంచారమొనరించిన నచట నమూల్యగ్రంథములు లభింపగలవు. శారీరచ్ఛేదన శాస్త్రము ననుసరించిన శరీరచ్ఛేదనలు (Anatomical Dissections) జంతుదేహధర్మశాస్త్రము ననుసరించి చూపుపనులు (Physiological demonstration) ప్రకృతిశాస్త్రము (Physics) ను రసతంత్రమును (Chemistry) నేర్పుతరగతులు వీనిని నేర్చుటకు వలయు సర్వోపకరణ సముపేతములగు నాయుర్వేద కళాశాలలను ప్రతిరాష్ట్రమునందు నేర్పరచి వాని నీ విశ్వ విద్యాలయానుబంధములుగ నొనరింపవలెను. ఈ కళాశాలల కనుబంధములుగ దీర్ఘవ్యాధులకుచికిత్సచేయుటకు దగిన నైద శాలల నేర్పరుపవలెను. అట్లేర్పరచినచో నిదివరకేర్పరుపబ

యున్న పాశ్చాత్యవైద్యశాలలు చేయుచున్న సత్కార్యమున కివి సహకారులుగ నుండగలుగును. ఆయుర్వేదవిద్యార్థులకు కర్మపథములను (Clinical Knowledge). ప్రత్యక్షముగ నత్యధికముగ వ్యాపించుటకు తగిన యాప్రతిష్ఠాపనములు తరగని జలముగల తేటనీటి యూటలై దనరారవలెను. దేశీయ వనౌషధులను పరిశోధించుటకును ఆయుర్వేద విధానమున నూతనవిషయములను కనుం గొనుటకును ప్రదర్శించుటకును నీ ప్రతిష్ఠాపనములయందు భాగములో నౌషధములను సిద్ధము చేయుటకును పదార్థములను విభజించుటకును తగిన రసశాల (Pharmacological & Analytical laboratories) నేర్పరుపవలెను. అవి నిరంతరముగ పనిచేయుచుండవలెను. సహజవస్తుజ్ఞానము కలుగుటకును పరిశోధనమున కవకాశముండుటకును ఆయుర్వేదగ్రంథ భాండాగారములను ఖోటలను దేశీయవనౌషధి ప్రదర్శనశాలలను ఓషధిప్రస్థములను (Herberia) తగిన జాగ్రత్తతో నేర్పరచవలెను. ప్రస్తుతమునందాధికస్థితినిబట్టి యిదియంతయును దుర్భరకార్యమని తోచవచ్చునుగాని ఇవియన్నియును మనకాశయములుగ మనదృష్టై పథంబున నుండవలెను వైద్యశాస్త్రమునందు భారతీయవిజ్ఞానమును కేంద్రీకృత మొనరింపవలెనను దీక్ష మనకున్నచో వీని నన్నిటిని మన మేర్పరుపవలెననుట నిర్వివాదాంశము. ఈ దేశీయములును బాధితులునునగు కోట్లకొలది ప్రజల నీయాయుర్వేద మెన్ని శతాబ్దములనుండియో కాపాడినది. ఇప్పటికి నత్యధిక

ముగ కాపాడుచున్నది. కావున పాశ్చాత్యవిధానములవలన లభ్య
ములగు మెరుగులనన్నిటిని మనము దీనికి నిర్దోషముగ సంఘ
టించి సంపూర్ణ ప్రకాశ మొనరించి తమ కుపయుక్తముగ
నొనరింపవలెనని ముక్కోటిప్రజలును మనలను కోరుచున్నారు.
మన మొక మహత్తమమైన యాశాంకురమును కలిగించితిమి.
విశ్వవిద్యాలయ భావిఫలితమునందు మనము సంపూర్ణవిశ్వాస
మును కలిగియున్నాము. గాన నిట్టిభూతహిత మహిమాన్నత
కార్యమునం దీ మహాశయమును స్థాపించుట విశ్వవిద్యాలయ
మునకు విధియైయున్నది.

సంస్థానాధిపతులయొక్కయు వదార్థులగు ధనికులయొ
క్కయు సహాయమువలననే యాయుర్వేదపాఠశాలలో నింతటి
యుపయుక్తములగు పనులు జరుపబడుచున్నవిగాన యాశ
యానుగుణ్యముగ వానిని విస్తరింపజేయు భారముగూడ వారి
యందే యున్నది.

—(దొరతనమువారికి విజ్ఞప్తి)—

ఆయుర్వేద విధానమున కుదారభావముతో సహ
యముచేసి దానినికాపాడుటకు ప్రభుత్వమువారును ప్రజలును
గూడకలిసి పనిచేయుట కికనైన గడంగుట యత్యవసరము
హిందూదేశమునందు వైద్యావశ్యకత స్వల్పమును మితమున
కూడగాదు. దేశమందలి జనసంఖ్య చాల హెచ్చుగానున్న
దేశమందలి వైద్యులసంఖ్యను దీనితోబోల్చిచూచినచో నది

దేశములకిన్న హిందూదేశమునందే వైద్యసహాయము చాల
 తక్కువగుచున్నదని స్పష్టమగును. ఈదేశమందు కోట్లకొలది
 ప్రజలు సాలుపొడుగునను మన్యజ్వరములు, పిసూచి, మహా
 మారి, జ్వరములు, దీర్ఘవ్యాధులు మున్నగువానిచే బాధపడు
 చుందురు. వీరికి చికిత్సచేయు పాశ్చాత్యవైద్యులసంఖ్య మహా
 సముద్రమున తైలబిందువువలెనున్నది. 20000 మంది కొక
 వైద్యుడువంతున పాశ్చాత్యవైద్యు లీదేశమునగలరు. ఇది యతి
 శయోక్తికాదు. మన హిందువులకు జనాభాలెక్కలే ప్రమా
 ణముగ నున్నది. పాశ్చాత్య వైద్యవిధానముతోపాటు ఆయు
 ర్వేద విధానముగూడ యభివృద్ధిమెందినగాని యీ రోగులకు
 బాధావిమోచనముకానేరదు. ఆయుర్వేదపనౌషధులు పుష్క
 లముగనున్నవి. వానికి కరవులేదు. యుద్ధమువలన వానిధర
 విపరీతముగ పెరుగదు. ఇట్టి దేశీయపనౌషధుల సహాయమున
 నెందరో యుదారభావులు మానముగా నిట్టి సత్కార్యమును
 చేయుచున్నారు. వారి నందుల నభినందించువా రెవ్వరును
 లేకున్నను వారు సేవను చేయుచునేయున్నారు. అట్టి వారిని
 ప్రోత్సహింపదగునుగాని నిరసించుట పాటిగాదు. ఏలయనిన
 వారి పతనముగాని వినాశనముగాని ఆశాభరితులై ప్రభుత్వము
 వారిదిక్కు చూచుచున్న కోట్లకొలదిగనున్న ప్రజలందరికిని
 గూడ పతనవినాశ హేతువులేయగును. మనయదృష్టమున దయా
 శీలురగు మనపరిపాలకు లీవిషయమున నశ్రద్ధచూపుచున్నారు.
 అఖిలభారతాయుర్వేద మహాసభవారి విజ్ఞప్తికి వారిదివరకే

సమాధాన మొసంగియున్నారు. జగన్నాథమునందును ముజ
ఫరు పురమునందును నేర్పరుపబడబోవు సంస్కృత కళాశాల
లలో నాయుర్వేదముగూడ పఠనీయభాగముగ నేర్పరుపబడు
నని బేహారు ఒరిస్సారాష్ట్రముల దొరతనమువారిదివరకే యభ
యమిచ్చియున్నారు (నెం. 2596 ఇందున తేదీ 19-12-1911.)
ఆయుర్వేద మహామండలి కార్యదర్శికి దొరతనమువారు వ్రా
సిన లేఖ ఆయుర్వేదవాగ్దా క్రగంధమున(కాలెండర్సు) నిదివరకే
ప్రకటింపబడినది. బొంబాయి మెడికల్ రిజిస్ట్రేషనుఆక్టు నిబంధ
నల ననుసరించి పూనాలోని ప్రాచీన ధర్మాయుర్వేద వైద్య
శాలను దొరతనమువారి రెత్తివేసిరిగాని మా విజ్ఞాపనముపైని
దానిని మరల ప్రారంభించిరి. చెన్నపురిలో డాక్టరు కృష్ణస్వా
మయ్యరుగారి కేసు అనుకూలముగనే పరిష్కరింపబడినదిగాని
కొంతయంశము విడువబడినది. (దాని ఫలితమింకను నిర్ధారణ
కావలసియేయున్నది). ఇట్లు దొరతనమువారు పలువిధముల
ననుగ్రహముల జూపినందుకు నందనము లాచరించుచు
న్నాము. గాన కాలక్రమమున భూతహితార్థము ఆయుర్వేదము
పునరుద్ధారణమునకు మనము చేయుచున్న పనియందు కరుణా
మయులగు మన దొరతనమువారుగూడ నత్యధికమగు సాను
భూతినిచూపి యీ మహత్కార్యమునకు దోడ్పడుదు రనియే
మనము విశ్వసించెదము.

శ్రీమద్ధన్వంతరయేనమః.

ఆయుర్వేదాశ్రమ గ్రంథమాలయందు

మాచే సంప్రదాయానుసారముగ వ్రాయబడి ముద్రితములై
క్రమమునకు సిద్ధముగ నున్న

ఆయుర్వేదవైద్యగ్రంథములు.

✽ శాశ్వత చందాదారులకు మా మాధవనిదానముతప్ప మిగత పుస్తకములు
100-కి 25-రూ. తగ్గించి ఇవ్వబడును.

1. మాధవనిదానము - సంస్కృతము. విపులాంధ్ర
వ్యాఖ్యాయుతము. రోగనిదానాదులం దెలుపు గొప్ప
వైద్యగ్రంథము. వెల ... 8 0 0
2. పథ్యాపథ్యము - సంస్కృతము. విశదమగు తెనుగు
తాత్పర్యమువ్రాయబడినది. ప్రతిరోగమునకును హిత
హితములగు పథ్యాపథ్యములను దెలుపును. వెల ... 1 0 0
3. ఆయుర్వేదపరిభాష-అనేకగొప్ప ఆయుర్వేదగ్రంథ
ములనుండి సంగ్రహింపబడినది. సంస్కృతమునకు
చక్కని తెనుగుటీక. ఆయుర్వేదౌషధముల జేయు
వారు ముఖ్యముగ నెరుగవలసిన విషయము లనేకము
లిందుగలవు. వెల ... 1 8
4. అగస్త్యవైద్యము-దక్షిణదేశపు వైద్యసంప్రదాయ
ములను బోధించు తెనుగువచనము. వెల ... 0 4 0

* ఇంతవఱకు ముద్రితములును నికమీద ముద్రింపబోవు గ్రంథముల
నన్నిటిని గ్రహించువారు శాశ్వతచందాదారులుగ నెన్నబడుదురు.

5. ఆయుర్వేదాంగి నెల్యతాత్రము - ఆయుర్వేదమున
శస్త్రచికిత్స నెట్లు కనుగొనినదియు దానినిధ్యసించు
మార్గములను బోధించు తెనుగువచనము వెల ... 0 4 0
6. వస్త్రీకర్మము - “పిచికారి” యొక్క స్వరూపమును
దాని నుపయోగించు విధమును అందుపయోగింపబడు
చికిత్సామార్గములును వ్రాయబడియుండు తెనుగు
వచనము. వెల ... 0 4 0
7. అర్కప్రకాశము - ప్రతిమూలికనుండియు “అర
ఖుల” దీయుట కుపాయములను వానిచే రోగములను
కుడుర్చు మార్గములను ఆయుర్వేదపద్ధతి ననుసరించి
తెలుపు గొప్పచికిత్సా గ్రంథము. సంస్కృతమునకు
విస్తృతమైన యాంధ్ర వ్యాఖ్యానము వ్రాయబడి
యున్నది. వెల ... 2 0 0
8. భేషజకల్పము - వైద్యప్రక్రియలను తెలుపు సుప్ర
సిద్ధ ఆంధ్రపద్యకావ్యము. అతి విపులముగ నాంధ్ర
వ్యాఖ్యానము కలదు. వైద్యులుమాత్రమేగాక ప్రతి
యాంధ్రును చూడతగినయుత్తమగ్రంథము. వెల... 1 0 0
9. రసప్రదీపిక - రసతంత్రప్రక్రియలను బోధించు సుప్రసిద్ధ
మైన తెనుగు పద్యకావ్యము. రసాన్వవాది గ్రంథముల
సహాయముచే తేటతెనుగున తాత్పర్యము వ్రాయబడి
నది. ఇందు తెలుపబడియుండు లోహాదిధాతువులకు
ఇంగ్లీషుపేర్లు చూపబడియున్నవి. వెల ... 1 8 0
10. ఆయుర్వేదచరిత్రము - ఆయుర్వేదము అందలి
విషయములు మొదలగువానిని విపులముగ చర్చించు
తెనుగు వచన గ్రంథము. వెల ... 0 4 0

11. అధ్యక్ష కాభిభాషణములు - "బాం బాయి" "కొల్లం గోడు" లతో జరిగిన ఆయుర్వేద వైద్యమహాసమ్మేళన మునయిచ్చిన ప్రధానోపన్యాసములు. ఇందు ఆయుర్వేద వైద్యక విషయములును, అందలి గ్రంథములును ఆయా దేశములయందు వైద్యాభివృద్ధియును రాజకీయ వైద్యక శాసనమును విపులముగ విమర్శించబడినవి. ... 0 6
12. ఆంధ్ర దేశము - వైద్యసహాయము. వెల ... 0 1
13. హిందూవిశ్వవిద్యాలయము - ఆయుర్వేద ప్రశస్తి - ఇది మహామహోపాధ్యాయ కవిరాజ గణనాథనేకా ఎం. ఏ. ఎల్. యం. ఎస్. గారిచే ఆంగ్ల భాషయందు వ్రాయబడినది. వెల ... 0 4
14. పైదానికి ఆంధ్రమున పరివర్తితము - ఇందు ఆయుర్వేదము ఆధారంహితమగు శాస్త్రము గాద (Scientific) నియు త్రిదోషతత్వపినిశ్చయము మొదలగు విషయములు చక్కగ విమర్శింపబడినవి. వెల... 0 6 0
- 15 హిందూవిశ్వవిద్యాలయము-గత నూరు సంవత్సరముల కాలములోని వైద్యాభివృద్ధి. ఇది లెఫ్టనెంటు కన్నల్ కే.ఆర్. కీర్తికర్. ఎఫ్. ఎల్. యస్. ఐ ఎం. ఎస్. (రీటైర్డ్) గారిచే ఆంగ్ల భాషయందు వ్రాయబడినదానికి ఆంధ్రమున పరివర్తితము. ఈ గ్రంథనామము జేతనే నిందలివిషయములు సర్వజనసుబోధితము. వెల 0 6 0

వైద్యరత్న పండిత డి. గోపాలాచార్యులు,

తెలిగ్రాఫ్ అడ్డసు,
"పండిట్" మదరాస్.

ఎ. వి. ఎస్., ఎ. ఎం. బి.

ఆయుర్వేదాశ్రమ గ్రంథమాలా ఆఫీస్,
నెం. 55, ఆచారప్పకొవ్వీధి, జి.టి. మదరాస్.